

Rakstītprasmes attīstīšana

Metodiski ieteikumi pirmsskolas un
sākumskolas skolotājiem

Rakstītprasmes attīstīšana

Metodiski ieteikumi pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem

Metodiskais līdzeklis ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Metodiskā līdzekļa izstrādi Projektā vadīja **Agrita Miesniece**.

Metodisko līdzekli izstrādāja **Sandra Zariņa**.

Metodisko līdzekli izvērtēja ārējā eksperte **Anita Lanka**.

ISBN **978-9934-24-116-1**

Saturs

levads	4
1. Sākotnējās rakstītprasmes jēdziens, rakstīt rosinošas mācību vides veidošana pirmsskolā	5
2. Sākotnējās rakstītprasmes apguve pirmsskolas 1. un 2. posmā	6
2.1. Kā sākt mācīties burtus?	7
2.2. Kā mācīties saklausīt skaņas?	8
2.3. Kā attīstīt sīko motoriku?	9
2.4. Kāpēc rakstot ir jāsež pareizi pie galda, pareizi jātur rakstāmpiederums un lapa?	10
2.5. Kā rakstīšanas tehnikas apguvei palīdz līniju zīmēšanas vingrinājumi, un kā tie veicami?	12
2.6. Kā mācīties rakstīto burtu elementus?	14
2.7. Drukāt vai nedrukāt?	15
3. Rakstītprasmes apguve pirmsskolas 3. posmā	16
3.1. Kādas iepriekš apgūtās prasmes tiek nostiprinātas?	16
3.2. Kā mācīties atpazīt rakstītiem burtiem rakstītu tekstu? Kā mācīties rakstīt rakstītos burtus?	18
3.3. Kā veidot izpratni par apkārtējā vidē sastopamo tekstu daudzveidību un pilnveidot bērnu pieredzi pašiem veidot savus tekstus?	21
4. Rakstītmācīšanās sākumskolā	23
4.1. Kā atkārtot burtus? Vai 1. klasē izmantot iespiestos burtus?	23
4.2. Kā mācīties savienot burtus?	24
4.3. Kā mācīties norakstīt un pārbaudīt norakstīto?	25
4.4. Kādas burtnīcas izvēlēties, kādus uzrakstus uz tām izvietot un kā izkārtot rakstu darbus?	26
Literatūras saraksts	28
Pielikumi	30

Ievads

21. gadsimtā pieaug pētījumu skaits, kuros tiek atzīta pirmsskolas un sākumskolas nozīme rakstītprasmes apguvē un tiek pierādīts, ka pirmsskolas un sākumskolas posms ir vislabvēlīgākais rakstītprasmes pamatu likšanai un nostiprināšanai (Santos, 2007). Šajā laikā smadzeņu gatavība "mācīties" ir visaugstākā, taču rakstīšanas prasme nav iedzimta. Lai bērns pirmsskolā varētu sākt mācīties rakstīt, svarīgi, lai viņam tiktu nodrošināta rakstīt rosinoša mācību vide un tiktu sniegts nepieciešamais atbalsts. Rakstīt rosinošā mācību vidē veidojas interese par rakstīšanu, rodas vajadzība un vēlēšanās to darīt. Pedagoģa atbalsts bērnam ir nepieciešams, jo rakstīšana ir viena no sarežģītākajām darbībām (Graham, Harris, 2019). Lai rakstītu, ir jābūt attīstītai sīkai motorikai, jāprot orientēties darba lapā, saklausīt skaņas, jāpazīst burti, jāprot tie rakstīt un savienot, jāzina, ko vēlas rakstīt, jāprot arī pierakstīt pareizi un tā, lai citi varētu izlasīt, tas ir, glīti. Kā bērnam veiksies ar rakstītprasmes apguvi – to nosaka ne tikai apgūtā rakstīšanas tehnika, bet arī vārdu krājums, prasme saklausīt skaņas, kā arī iepriekš iegūtā klausītāja, runātāja un lasītāja pieredze.

Uz rakstītprasmes, tāpat kā uz pārējo valoddarbības prasmju, attīstību var attiecināt principu, ka "jāiet bērnam pussolīti pa priekšu – nevis kopā ar viņu vai divus soļus tālāk" (Baltiņš, Druviete, 2017, 50). Šī atziņa balstās uz valodu apguves jomā pēdējos gadu desmitos veiktajiem pētījumiem, kuros arvien pārliecinošāk tiek pierādīts, ka sākotnējā rakstītprasmes apguve notiek pirmsskolas izglītības posmā. Tas nozīmē, ka mainās arī pirmsskolas un sākumskolas skolotāju loma – ja agrāk par bērna rakstītprasmes apguvi atbildība tika uzticēta sākumskolas skolotājiem, tad pašreiz tā tiek sadalīta starp pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem" (Santos, 2007). Līdz ar to arī rodas jautājums, kādas rakstīšanai nozīmīgas prasmes bērnam ir jāapgūst pirmsskolā un kādas – sākumskolā. Parasti atbilde uz šo jautājumu tiek meklēta "Noteikumos par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem (MK, 2018a). Taču pirmsskolas izglītības vadlīnijās noteiktais, ka pirmsskolas izglītības posma noslēgumā bērnam ir jāprot atšķirt un nosaukt skaņas, skaņu apzīmēt ar atbilstošu burtu, lasīt vārdus un saprast izlasīto, rakstīt rakstītos burtus, var tikai daļēji palīdzēt atbildēt uz uzdoto jautājumu.

Pirmkārt, "Noteikumos par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem" (MK, 2018a) ir definēts vēlamais rezultāts, un to, tāpat kā citās izglītības pakāpēs izvirzītos sasniedzamos rezultātus, katrs bērns sasniedz noteiktā laikā atbilstoši savai pieredzei un spējām. Panākt, ka, atnākot uz 1. klasi, visi bērni rakstītprasmi būtu apguvuši vienādā līmenī, nav iespējams.

Tāpēc pirmsskolas skolotāju atbildība ir veidot rakstīt rosinošu mācību vidi, nodrošinot iespējas bērnam apgūt sākotnējo rakstītprasmi, bet sākumskolas skolotāja atbildība ir saprast, ko katrs bērns, atnākot uz 1. klasi, jau prot darīt, un uz šo prasmju pamata plānot turpmāko rakstītprasmes attīstību.

Otrkārt, apgūstot sākotnējo rakstītprasmi, bērns mācās ne tikai pareizi pierakstīt rakstītos burtus, bet vienlaikus veido arī izpratni par rakstīšanas nozīmi un iegūst pirmo pieredzi pierakstīt savas domas un mācību un/vai personiskām vajadzībām nepieciešamo informāciju. Tā kā drukātiem burtiem ir vienkāršāki pēc formas un tie nav jāsavieno, tad informācijas un ideju pierakstīšanai pirmsskolas vecuma bērni parasti izmanto drukātos burtus. Tāpēc, diagnosticējot bērna apgūtās prasmes sākumskolā, uzmanība pievēršama ne tikai bērna prasmei rakstīt rakstītos burtus, bet arī tam, cik daudz bērns ir gatavs pierakstīt informāciju, izmantojot drukātos burtus. Ja bērns pirmsskolā ir sacerējis un pierakstījis tekstus, tad skolā šī prasme pēc iespējas ātrāk ir jāpamana un jāturpina attīstīt, tostarp nodrošinot iespēju pierakstīt savas idejas drukātiem burtiem tik ilgi, kamēr viņš to nav gatavs darīt rakstītiem burtiem.

Metodiskais līdzeklis ir izstrādāts skolotāju atbalstam, bērnu rakstīt mācīšanā nodrošinot pēctecīgu pāreju no pirmsskolas uz sākumskolas posmu. Metodiskajā līdzeklī rakstīt mācīšana ir aplūkota, sākot no pirmsskolas 1. un 2. posma līdz sākumskolas 1. klasei, un sniedz pārskatu par svarīgākajām katrā posmā apgūstamajām prasmēm. Taču tās ir ieteicamās, nevis obligāti apgūstamās prasmes. Ja bērns nav gatavs kādas prasmes apguvei, piemēram, 3. posmā rakstīto burtu rakstīšanai, tad "jāpakāpjas pussolītis atpakaļ", tas ir, jāsāk ar 2. posmā plānoto rakstīto burtu elementu apguvi. Savukārt, ja bērns vēlas iemācīties vairāk, piemēram, savienot burtus vārdā, tad "jāpauzē pussolītis uz priekšu", tas ir, jāturpina ar 1. klasē plānoto, parādot, kā veidojami burtu savienojumi.

1. Sākotnējās rakstītprasmes jēdziens, rakstīt rosinošas mācību vides veidošana pirmsskolā

Līdzās viedoklim par to, ka pirmsskolā bērns sagatavojas rakstīšanas apguvei, pēdējos gadu desmitos nostiprinās viedoklis par to, ka pirmsskolā bērns sāk mācīties rakstīt (Miller, 2001; Santos, 2015).

Rakstītprasmes attīstība sākas brīdī, kad bērns paņem rokās rakstāmpiederumu un sāk zīmēt. Pēc tam viņš sāk pierakstīt zīmes un atdarina rakstīšanu, velkot līnijas no kreisās uz labo pusi. Nākamajos posmos bērna darbos jau parādās burtiem un figūrām līdzīgas zīmes un viņš spēj pierakstīt rakstīto un drukāto burtu elementus un savienot tos virknēs. Tālāk bērns sāk pierakstīt burtus (bieži spoguļrakstā) un kopēt apkārtējā vidē sastopamos vārdus, mācās saklausīt skaņas, saprot, ka vārdus var pierakstīt arī pēc dzirdes, un izmanto šīs zināšanas, rakstot īsus vārdus un teikumus (Byington, Kim, 2016; Byington, Kim, 2017).

Zinātniskajā literatūrā, raksturojot rakstītprasmes attīstību vecumposmā līdz 5 gadiem, tiek lietots jēdziens *sākotnējā rakstītprasme* (Byington, Kim, 2016; Byington, Kim, 2017).

Sākotnējā rakstītprasme tiek skaidrota, kā

- izpratnes veidošanās par to, ka ar rakstīta teksta palīdzību var iegūt un nodot informāciju, pierakstīt domas un idejas,
- pieredzes veidošanās pierakstīt savas domas un personiski nozīmīgu informāciju,
- rakstīšanas tehnikai nepieciešamo zināšanu un prasmju apguve, piemēram, prasme saklausīt skaņas, atpazīt un pierakstīt burtus.

Sākotnējās rakstītprasmes apguves kontekstā jēdzieni *rakstīt*, *pierakstīt* šajā nodaļā tiks izmantoti, runājot par bērnam personiski un mācību situācijās nozīmīgas informācijas pierakstīšanu un pieņemot, ka sākotnēji gan skolotājs, gan arī bērni raksta drukātiem burtiem. Ja skolotājs redz, ka 3. pirmsskolas izglītības posmā bērni ir gatavi un vēlas iemācīties rakstīt, piemēram, savu vārdu rakstītiem burtiem, tad pēc skolotāja parauga un ar atbalstu to var darīt noteiktās situācijās, nodrošinot, ka rakstīšana rakstītiem burtiem ir jēgpilna darbošanās.

Aprakstot sākotnējās rakstītprasmes saturu un tās apguves metodiskos paņēmienus, tiek uzsvērta rakstīt rosinošas mācību vides nozīme (Byington, Kim, 2017).

Rakstīt rosinošā mācību vidē ir daudz ar bērnu interesēm saistīta un viņu vajadzībām atbilstoša teksta, kas ikdienā tiek "darbināts" – skolotājs pievērš tam bērnu uzmanību un aicina izmantot daudzveidīgās mācību un personiski nozīmīgās situācijās.

Bērniem ir iespēja vērot, kā tekstu raksta skolotājs, un piedalīties pašiem tā satura veidošanā. Rakstāmpiederumi grupā ir izvietoti visos mācību centros, un skolotājs atgādina, ka informāciju var pierakstīt, iedrošina to darīt kopīgi, lai bērni varētu palīdzēt cits citam. Dienas ritā tiek izmantoti vingrinājumi skaņu saklausīšanai, sīkās motorikas attīstībai, tostarp burtu elementu apguvei.

Labākais veids, ar ko ieteicams sākt mācīties rakstīt, ir izmantot bērna vārdu. Vispirms skolotājs individuāli katram parāda un pastāsta, kā rakstāms viņa vārds, pēc tam raksta kopā, vēro, kā bērns to dara patstāvīgi, un palīdz. Lai bērniem būtu iespēja katru dienu rakstīt (sākumā drukātiem burtiem) savu vārdu, var izveidot rituālu – visiem, kas ienāk grupā vai aiziet, ir jāparakstās. Tos, kuriem vēl ir grūti uzrakstīt vārdu, var rosināt rakstīt vārda pirmo burtu vai vismaz burtiem līdzīgās zīmes, bet grupas labākajiem rakstītājiem var piedāvāt palīdzēt citiem. Svarīgi, lai dienas laikā bērniem savs vārds būtu jāraksta vairākas reizes, gan parakstot to zem darba, gan izmantojot sižeta lomu rotaļu, piemēram, "Pie ārsta", "Pastā", laikā. Skolotājs var uzrakstīt dienas jautājumu, piemēram, *Kāds ir jūsu mīļākais mājdzīvnieks?*, un aicināt bērnus ierakstīt savu vārdu zem vienas no trim dotajām atbildēm *kaķis*, *suns*, *kāmis*. Rakstīšanas un lasīšanas centrā bērni var veidot *Autogrāfu grāmatu* un lūgt, lai grupas biedri tajā parakstās.

Skolotājam jāskaidro, ka burti veido vārdus, bet vārdi – teikumus, jāļauj bērniem vērot rakstīšanas procesu un skaļi jāstāsta, kā notiek rakstīšana, tostarp paskaidrojot, ka teikumā vārdus rakstām atsevišķi citu no cita. Šim nolūkam var izmantot arī "dienas jautājumu" – tas ir svarīgākais dienas ritā noskaidrojamais jautājums, kas tiek izdomāts un uzrakstīts no rīta kopā ar bērniem. Rakstīšanas procesu skolotājs var demonstrēt, sarunas laikā pierakstot bērnu nosauktos teikumus, piemēram, *IMANTAM GARŠO SALDĒJUMS. KATEI GARŠO PIPARKŪKAS*. Bērnus, kuru teikumi tika pierakstīti, var aicināt tos izlasīt skaļi priekšā citiem. Kad bērni ir sapratuši, kā notiek rakstīšana, viņi var rakstīt paši – veidot jaunus uzrakstus uz grupā esošajiem priekšmetiem, zīmēt ar pētāmajiem tematiem saistītas izkārtnes, piemēram, ja tiek runāts par mašīnām, var veidot mašīnu

remontdarbnīcas izkārtņi, mašīnu salona izkārtņi, stāvvietas izkārtņi u.tml. Bērni var piedalīties arī aptaujās, piemēram, aptaujā, vai viņi baidās no zirnekļiem. Šim nolūkam skolotājs sagatavo zirnekļa tīklu atbilžu pielīmēšanai un izdala bērniem zīmītes zirnekļa formā, uz kurām aicina pierakstīt atbildi *JĀ* vai *NĒ*.

Rakstītprasmes “darbināšanai” lielākas iespējas ir tad, ja visos mācību centros, kā arī pastaigu laukumā bērniem ir brīvi pieejami un ērti izmantojami daudzveidīgi rakstāmpiederumi.

Dabaszinātņu centrā bērni var pierakstīt savus vērojumus īpašos novērojumu vai “zinātniskos” žurnālos, tehnoloģiju centrā var aizpildīt pasūtījumu pieteikumus un izsniegt rēķinu, teātra mākslas centrā sižeta lomu rotaļu ietvaros var izrakstīt receptes, veidot produktu sarakstus, ēdienkarti, pavāgrāmatu, sludinājumus, aizpildīt informāciju par mājdzīvnieku veselību veterinārās klinikas kartotēkā un izstrādāt īsas mājdzīvnieku kopšanas instrukcijas u.tml. Svarīgākā lasīšanas un rakstīšanas centra sastāvdaļa ir daudzveidīgi burti, savukārt pārējos materiālus – grāmatas, attēlus un vārdus – ieteicams pielāgot apgūstamajam tematam, piemēram, vienā mēnesī šajā centrā var būt izvietota kukaiņu izpētes stacija, citā – skaistuma salons, nākamajos mēnešos – pasta nodaļa, ziņu dienests u.c. Pastaigas laikā var pierakstīt izdomātās spēles nosacījumus, sagatavot marķējumus smilšu kastē izveidotajām figūrām, var planšetē ierakstīt ieraudzītos burtus un vārdus.

Ar tekstu bērni sastopas katru dienu gan pirmsskolas izglītības iestādē, gan arī apkārtējā vidē, taču teksts pats par sevi nevar rosināt interesi par lasīšanu un rakstīšanu. Tas, ka grupā ir izvietota informācija – dabas kalendārs, ēdienkarte, grupas kārtības noteikumi, “runājošā siena” u.c. –, nebūt nav garantija tam, ka visi bērni pievērsīs tai uzmanību un gribēs mācīties lasīt un rakstīt. Dažādas ir bērnu spējas, viņu pieredze un vajadzības, atšķirīgas ir arī iepriekš apgūtās zināšanas un prasmes, tāpēc nevar gaidīt no visiem bērniem vienādu attieksmi arī pret lasīšanu un rakstīšanu.

Svarīgs ir skolotāja ierosinājums un atbalsts – ir jāvēro un jāpamata tas brīdis, kad katrs bērns ir gatavs rakstīšanai.

Ikdienā to var darīt, gan novērojot bērnu darbību un piedāvājot tās ietvaros ierakstīt nepieciešamo informāciju, gan arī mērķtiecīgi radot situācijas, kurās bērni pievērs uzmanību tekstam un sāk saprast, kāpēc ir svarīgi prast lasīt un rakstīt. Piemēram, ievērojot, ka bērni spēlējas ar mašīnām, var mudināt viņus uzrakstīt un uzlīmēt katrai mašīnai numuru, pamanot, ka bērni spēlē veikalā, var aicināt izgatavot preču nosaukumu un cenu zīmes. Ja bērni paši vēl neprot rakstīt, tad viņi vēro, kā izteiktās idejas pieraksta skolotājs. Lai bērniem būtu vajadzība lasīt dzimšanas dienas kalendāru un pētīt afišu, jārada situācija, kurā nepieciešams noskaidrot, piemēram, kuram bērnam drīz būs dzimšanas diena un kāds pasākums drīz notiks dārziņā.

Grupā izvietotajam tekstam jābūt vienkāršam, īsam un bērniem viegli uztveramam, pirmo reizi to priekšā lasa skolotājs vai arī tie bērni, kas jau ir iemācījušies lasīt.

Pēc tam svarīgi ir piedāvāt daudzveidīgas situācijas, kurās bērni var atkārtoti lasīt tekstu. Pasākuma afišu, piemēram, var lasīt priekšā vecākiem vai lellei, var spēlēt spēli – afišā pēc kārtas meklēt nosaukto burtu vai vārdu, var spēlēt “izmeklētājus” – meklēt afišā pazudušo vārdu.

Rakstītprasmes apguvē nozīmīga ir arī ģimenē gūtā pieredze, tāpēc ieteicams, lai bērniem ir iespēja nest līdzī uz dārziņu savas mīļākās grāmatas (arī tās, kas atšķiras no pirmsskolas izglītības iestādē lietotās valodas). Skolotājs var fotografēt situācijas, kurās bērni pirmsskolas dienas ritā raksta, un nosūtīt fotogrāfijas vecākiem, kā arī organizēt pasākumu, kur vecākiem ir iespēja dalīties pieredzē par to, ko un kā viņu bērni raksta mājās.

2. Sākotnējās rakstītprasmes apguve pirmsskolas 1. un 2. posmā

Sākotnējās rakstītprasmes apguve 1. un 2. posmā tiks raksturota, sniedzot atbildes uz šādiem jautājumiem: Kā sākt mācīties burtus? Kā sākt mācīties saklausīt skaņas? Kā attīstīt sīko motoriku? Kāpēc rakstot ir jāsež pareizi pie galda, pareizi jātur rakstāmpiederums un lapa? Kā rakstīšanas tehnikas apguvei palīdz līniju zīmēšanas vingrinājumi, un kā tie veicami? Kā apgūt rakstīto burtu elementus? Drukāt vai nedrukāt?

Tā kā sākotnējās rakstītprasmes apguves posmā bērni vienlaikus attīsta vairākas prasmes, piemēram, veic sīko motoriku attīstošus uzdevumus, apgūst burtus, mācās pareizi turēt rakstāmpiederumu, saklausīt skaņas, vilkt burtu elementus, tad šajā metodiskā materiāla nodaļā pieteikto apskatāmo jautājumu secība nav uztverama kā pēctecīgas viena no otras izrietošas darbības, tāpēc tās ir īstenojamas kompleksi, nevis secīgi aprakstītajā kārtībā.

2.1. Kā sākt mācīties burtus?

Jautājumā par to, vai un kā bērnus iepazīstinām ar iespiestiem (drukātiem) un rakstītiem burtiem, viedokļi atšķiras. Šajā metodiskajā materiālā tiek ieteikts pirmsskolas 1. un 2. posmā bērnus iepazīstināt ar drukātiem burtiem, pirmkārt, tāpēc ka apkārtējā vidē, tostarp grāmatās, bērni sastopas ar iespiestajiem burtiem, otrkārt, iespiesto burtu formas ir vienkāršākas, un bērni tos ātrāk var sākt izmantot sava teksta pierakstīšanai.

Pirmsskolas 1. posmā burtu apguve notiek katram bērnam individuāli, sākot ar viņam personiski nozīmīgiem burtiem.

Šajā laikā grupā ieteicams izvietot lielos iespiestos burtus, kā arī vārdus, kas ir rakstīti ar lielajiem iespiestajiem burtiem, un tos "darbināt". Pie sienas izvietotajā iespiesto burtu paraugā iekļaujami vienkāršie iespiestie burti, izvairoties no telpiskajiem.

Telpisko burtu izmantošana ir pamatota gadījumos, kad burts tiek veidots no dažādiem materiāliem – aplicēts, izgriezts, izrotāts, izgriezts ar šķērēm u.tml.

Ja kādam bērnam grupā ir vārda diena, visi kopā var vērot viņa vārdu un svinēt svētkus vārda pirmajam burtam, pievēršot uzmanību un nosaucot to daudzveidīgās situācijās. Būtiski, lai burtu nosaukšanai tiek izmantotas skaņas, tas ir, nosaucot burtu "P", sakāma skaņa "P", nevis burta nosaukums "PE". Par to jāvienojas arī ar bērnu vecākiem, jo skaņu izmantošana turpmāk nodrošinās veiksmīgu lasītprasmes apguvi – savēlot kopā skaņas, bērns mācīsies izlasīt vārdu. Gadījumā, ja tiks apgūti burta nosaukumi, tas sagādās bērnam grūtības, mācoties lasīt, piemēram, izlasot pa burta nosaukumiem vārdu *pe-e-el-e*, bērnam būs grūti saprast, ka izlasītais vārds ir *pele*.

2. posmā burtu mācībai pievēršama īpaša uzmanība. Ieteicams, lai grupā līdzās lielajiem iespiestajiem burtiem tiek izvietoti arī mazie iespiestie burti, un bērniem tiek paskaidrots, ka burti var būt lieli un mazie.

Veidojot izpratni par lielajiem un mazajiem burtiem, bērni kopā ar skolotāju var vērot, kādi burti ir redzami grupas telpā, tajā esošajās grāmatās, bērnu žurnālos u.tml. Līdzās bērna vārdam, kas lielajiem iespiestajiem burtiem ir rakstīts uz garderobes skapiša, var izvietot vārdu, kurš rakstīts ar mazajiem iespiestajiem burtiem (izņemot pirmo burtu). Šādi tiek dabiski veidota situācija, kurā bērniem rodas vajadzība izpētīt, ar ko atšķiras abi vārdi.

Nostiprinot izpratni par lielajiem un mazajiem burtiem, var izspēlēt didaktisko spēli, kur jāsavieno lielais un mazais burts, piemēram, katram vafeles konusam, uz kura ir uzrakstīts lielais iespiestais burts, ir jāatrod atbilstošā saldējuma bumbiņa, uz kuras ir mazais burts; mašīnai, uz kuras ir uzrakstīts lielais burts, ir jāatrod garāža ar atbilstošo mazo burtu. Šādu didaktisko spēļu izgatavošanā var iesaistīt arī pašus bērnus, vispirms kopīgi izdomājot spēles ideju, pēc tam kopīgi plānojot darbus un laiku to veikšanai, sadalot pienākumus. Par spēles izveidošanu var vienoties arī ar 3. posma grupas bērniem un skolotāju – vecākajiem bērniem tā būtu papildus motivācija atkārtot pašiem burtus.

Salīdzinot ar 1. posmu, kad bērni pievērš uzmanību sev nozīmīgiem burtiem un vārdiem, 2. posmā jau nepieciešams mērķtiecīgi plānot burtu apguvi, paredzot, ka burtu iepazīšana notiek rotaļdarbībā un tiek integrēta visā pirmsskolas dienas ritā.

Kas būtu jāņem vērā, plānojot burtu apguvi?

1. Veidu, kādā tiks apgūti burti, katrs skolotājs var izvēlēties brīvi. Tā var būt didaktiskā spēle, piemēram, visa gada garumā ik pa laikam bērni sastājas vilcieniņā, lai dotos ceļojumā uz Burtu zemi. Katru reizi Burtu zemē viņi sastop jaunu burtu un saņem no tā dažādus uzdevumus, kas veicami grupā apgūstamā temata ietvaros. Piemēram, daži uzdevumi, ko no burtiem Z un Ž var saņemt bērni: noskaidrot, kuriem grupas bērniem vārds sākas ar Z vai Ž un kuru bērnu vārdos ir burti Z vai Ž; pabarot ziloni, kas ēd tikai tās lietas, kuru nosaukumos ir Z vai Ž; izlikt burtu Z no zilēm un Ž – no žagariem; darba lapā dotajos vārdos burtu Z iekrāsot vienā krāsā, bet burtu Ž – citā krāsā; meklēt apkārtējā vidē burtiem Ž vai Z līdzīgas lietas un objektus. Veicamajiem uzdevumiem jābūt daudzveidīgiem – tas palīdzēs noturēt bērnu uzmanību un saglabāt interesi par burtu mācīšanos.
2. Izvēloties, kādā secībā tiks apgūti burti, skolotājs var izmantot mācību līdzekļu autoru (piemēram, "Raibā pasaule. 6 gadi. Mana grāmata." (Andersons, Arājs, Drulle, Ikale, Krastiņa & Volāne, 2011), "Sākam mācīties. Pirmā grāmata.", "Sākam mācīties. Otrā grāmata." (Anspoka, Birzģale, Dzerve, Gribuste, Helmane & Leite, 2011)) piedāvāto

secību vai arī veidot burtu apguves secību pats, ņemot vērā, ka parasti patskaņi un līdzskaņi tiek apgūti pamīšus, kopā tiek apgūti īsie un garie patskaņi un tādi līdzskaņi kā Z un Ž, L un Ļ, K un Ķ utt. Izpratne par jēdzieniem “patskanis”, “divskanis” un “līdzskanis” šajā posmā vēl netiek mērķtiecīgi veidota.

Burtu apguves secības piemēri:

- Burtu apguves secība grāmatās “Sākam mācīties. Pirmā grāmata.”, “Sākam mācīties. Otrā grāmata.” (Anspoka, Birzgale, Dzērve, Gribuste, Helmane & Leite, 2011): li, Ļi; Uu, Ūū; Aa, Āā; Nn, Ņņ; Mm; Ll, Ļļ; Ee, Ēē; Ss, Šš; Zz, Žž; Rr; Oo; Kk, Ķķ; Gg, Ģģ; Pp; Bb; Tt; Dd; Cc, Čč; Vv; Jj; Ff; Hh.
 - Burtu apguves secība grāmatā “Raibā pasaule. 6 gadi. Mana grāmata.” (Andersone, Arājs, Drulle, Ikaļe, Krastiņa & Volāne, 2011): li, Ļi; Ll, Ļļ; Uu, Ūū; Ss, Šš; Mm; Aa, Āā; Nn, Ņņ; Ee, Ēē; Pp; Oo; Kk, Ķķ; Rr; Tt; Dd; Zz, Žž; Jj; Bb; Cc, Čč; Vv; Gg, Ģģ; Ff; Hh.
3. Burtu apguve ir cieši saistīta ar skaņu saklausīšanu. Mācoties burtu, bērni mācās ne tikai atcerēties tā vizuālo izskatu un nosaukt atbilstošo skaņu, bet arī vingrinās saklausīt, vai skaņa ir vārdā.
4. Visi apgūtie burti ik pa laikam atkārtojami. Šim nolūkam var izmantot galda spēles, kustību rotaļas, piemēram, pastaigu laukumā uz asfalta ar krītiņiem var uzzīmēt pēdiņas ar burtiem – bērni, uzkāpjot uz pēdiņām, nosauc atbilstošo skaņu. Pēdiņas ar burtiem var būt uzzīmētas arī pie ieejas grupiņā. Ja burti ir uzlīmēti gaitenī uz pakāpieniem, tad, ejot uz pastaigu vai no pastaigas, tos var skaļi nosaukt. Ieteicams, lai grupā bērniem būtu alfabēts, kurā var iezīmēt katru jauno apgūto burtu. Tādā veidā bērni paši seko līdzi tam, cik burti jau ir apgūti un cik vēl jāapgūst.

2.2. Kā mācīties saklausīt skaņas?

Skaņu saklausīšana ir pareizas rakstīšanas pamats – lai uzrakstītu vārdu, bērnam ir jāprot sadalīt vārdu skaņās, piemēram, lai uzrakstītu vārdu *pūce*, bērns sauc to pa skaņām *p-ū-c-e* un pieraksta katrai skaņai atbilstošo burtu. Ja šī prasme nav apgūta, bērns rakstīs vārdu pēc redzes atmiņas, un šādā gadījumā var tikt izlaisti un sajaukti burti, izlaistas diakritiskās zīmes – mīkstinājuma zīmes un garumzīmes.

Darbs ar skaņu saklausīšanu uzsākams ar vārda pirmo skaņu, un sākotnēji šiem vingrinājumiem ieteicams izvēlēties vārdus, kuru pirmās skaņas ir viegli spilgtināmas (izceļamas runā).

Kad bērni ir iemācījušies saklausīt pirmo skaņu, var mācīties to “noķert” vārdā, taču šajā posmā joprojām svarīgi, lai skolotājs pēc nepieciešamības izrunātu skaņu, to spilgtinot. Piemēram, skolotāja aicina bērnu “noķert skaņu z”: ja nosauktajos vārdos – *zirgi, zosis, sula, zaķis, mute, zebra, suns* – pirmā skaņa ir “z”, tad bērni sasit plaukstas – noķer skaņu. Vingrinājumos var iekļaut uzdevumu atšķirt īso patskaņi no garā patskaņa, taču būtu jāizvairās no vārdiem, kuru pirmā skaņa ir divskanis vai līdzskanis *dz*, jo bērni vēl šo jēdzienu nav apguvuši.

Lai mācītos noteikt skaņas atrašanās vietu – vārda sākumā, vidū vai beigās – var izmantot vārda modeli (skatīt 1. attēlu). Viens no paņēmieniem darbā ar vārda modeli ir aicināt bērnus ievietot modelī saklausītajai skaņai atbilstošo burtu: ja skaņa ir vārda sākumā, burts jāliek pirmajā lodziņā, ja beigās – pēdējā lodziņā, savukārt, ja skaņa ir vārda vidū, tad burts liekams vidējā lodziņā.

--	--	--

1. attēls. Vārda modelis.

2.3. Kā attīstīt sīko motoriku?

Sīkās motorikas vingrinājumi ir pamats sekmīgai rakstīšanas tehnikas apguvei. Jo labāk ir attīstīta sīkā motorika, jo mazāk bērna roka nogurs rakstot, un viņam vieglāk būs iekļauties līnijās, glītāki izdosies burti, vārdi un teikumi.

Lai gan sīkās motorikas attīstība *Pirmsskolas mācību programmā* (VISC, 2018) nav uzsvērtā kā valodu mācību jomā veicama uzdevums, pirmsskolas 1. un 2. posmā sīko motoriku bērni attīsta daudzveidīgās darbībās visas dienas garumā – gan spēlējot pirkstiņrotaļas, gan veicot dienas rita aktivitātes, piemēram, mazgājot rokas, spēlējoties smilšu centrā, gan arī rotaļdarbībā apgūstot dažādās mācību jomās noteiktos sasniedzamos rezultātus (skatīt 1. tabulu).

1. tabula. Dažādās mācību jomās ar sīkās motorikas attīstību saistītie sasniedzamie rezultāti

Mācību joma	Sasniedzamie rezultāti, kas saistīti ar sīkās motorikas attīstību
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	Pārvieto priekšmetus dažādos veidos pēc paša un/vai skolotāja izvirzītiem nosacījumiem: tveršana, padošana, ripināšana, vilkšana, stumšana, mešana.
Sociālā un pilsoniskā mācību joma	Sakārto savu darba vietu pēc darba; gērbjas ar pieaugušā palīdzību; pareizi tur un lieto galda piederumus.
Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	Variē līnijas, krāsas, tekstūras, formas un laukumus radošajā darbā; eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem mākslinieciskajā darbībā; improvizē ar skaņu rīkiem un kustībām.
Dabaszinātņu mācību joma	Iepazīst no plastmasas, papīra, akmeņa, koka izgatavotu priekšmetu īpašības praktiskā darbībā; saskata novēroto iežu un ūdens īpašības praktiskā darbībā; piedalās apkārtnes sakopšanā, augu un dzīvnieku kopšanā.
Matemātikas mācību joma	Nosauc priekšmetu skaitu <i>pieci</i> apjomā praktiskā darbībā; veido priekšmetu kopas <i>pieci</i> apjomā praktiskā darbībā dažādās variācijās; grupē priekšmetus pēc vienas pazīmes; nosaka garumu un ietilpību praktiskā darbībā ar nosacītu mēru; veido sakārtojumus pēc nosacījuma un radoši; izzina ģeometriskās plaknes figūras un telpiskos ķermeņus apkārtējā vidē.
Tehnoloģiju mācību joma	Savieno detaļas līmējot; plēš papīru pa līniju; loka papīru divās daļās, lai iegūtu sev vēlamu formu; izgriež ar šķērēm vienkāršu formu siluetus; rada telpiskas konstrukcijas; kombinē dažādus materiālus un rada to sastiprināšanas paņēmienus; veido regulāras un neregulāras formas no dažādiem veidošanas materiāliem – veltnē starp plaukstām un uz pamatnes, noapaļo, izvelk un formē atsevišķas detaļas, veido iespaidumus; mācās pareizi turēt un lietot rakstāmpiederumus un darbarīkus; veic atsevišķas darbības ēdiena pagatavošanā.

(VISC, 2018)

Sīkās motorikas attīstībai var izmantot pirkstiņrotaļas – tās ieteicams izvēlēties atbilstoši apgūstamajam tematam un izspēlēt, iesaistot rotaļdarbībā tik ilgi, kamēr bērni ir iemācījušies. Laiku pa laikam apgūtās pirkstiņrotaļas atkārtoti. Veicinot bērnu interesi par rakstīto tekstu, 2. posmā pirkstiņrotaļu tekstu var uzrakstīt un izvietot grupā, lai bērniem būtu iespēja pašiem izlasīt kādu no iepriekš apgūtajām pirkstiņrotaļām. Dažu pirkstiņrotaļu piemēri doti 2. tabulā.

2. tabula. Pirkstiņrotaļu piemēri

<p>Akvārijā zivtiņas</p> <p>Akvārijā zivtiņas – Zilas, sārtas, svītrainas, (Ar kopā saliktām plaukstām imitē zivtiņu peldēšanu.)</p> <p>Lielākas un maziņas – (Ar rokām parāda lielas un mazas zivis.)</p> <p>Visas jautri draiskojas, (Sīt plaukstas.)</p> <p>Ūdenszāles sakustas – (Izstiep rokās virs galvas un šūpo.)</p> <p>Visas zivis paslēpjas! (Paslēpj rokās aiz muguras.)</p>	<p>Pelīt, uzmanies!</p> <p>Pelīt, pelīt, nu, nu, nu, Uzmanies no kaķa tu! (Ritmiski sīt plaukstas.)</p> <p>Mīkstiem soļiem kaķis nāk, (Ar rokām izteiksmīgi atdarina kaķa ķepu kustības.)</p> <p>Pele aliņā – spudūc! (Sasīt plaukstas un aši paslēpj rokās aiz muguras.)</p>	<p>Zirneklītis</p> <p>Es tinu, tinu, tinu, (Imitē kamola tīšanu.)</p> <p>Es plašu tīklu pinu, (Atdarina adīšanas kustības.)</p> <p>Es gaidu, gaidu, gaidu, (Ritmiski sīt rādītājpirkstus.)</p> <p>Es smaidu, smaidu, smaidu, (Aicinot māji ar labo roku.)</p> <p>Mušīņas, blusiņas, Nāciet ciemos šovakar! (Aicinot māji ar kreiso roku.)</p> <p style="text-align: right;">(Ilga Bērza)</p>
---	--	---

(Brice, 2007, 42, 57; Brice, 2017)

2.4. Kāpēc rakstot ir jāsēž pareizi pie galda, pareizi jātur rakstāmpiederums un lapa?

Rakstot pareizi sēdēt pie galda, pareizi turēt rakstāmpiederumu un novietot lapu – tie ir trīs būtiski ieradumi, kuru veidošana uzsākama jau pirmsskolas 1. un 2. posmā.

Atbildība par to, lai bērns uzsāktu minēto ieradumu apguvi, ir jāuzņemas ne tikai skolotājiem, bet arī ģimenei – ieradums ir vieglāk nostiprināms, ja pedagogu un ģimenes locekļu viedokļi saskan un bērnam tiek izvirzītas vienotas prasības. Pat tad, ja bērni veic aktivitātes brīvi uz grīdas vai rotaļājoties, viņiem ir jā māca saglabāt simetrisku pozu.

Kāpēc rakstot ir jāsēž pareizi pie galda? Vai bērni drīkst veikt aktivitātes brīvi uz grīdas? Atbilde uz šiem jautājumiem ir atrodamā Veselības ministrijas izstrādātajās *Vadlīnijās bērnu mēbelēm pirmsskolas izglītības iestādēs un bērnu uzraudzības pakalpojumu vietās* (VI, 2017): pareiza sēdēšana jau no agrīnas bērnības ir svarīga pareizas stājas veicināšanai; veicot aktivitātes brīvi uz grīdas vai rotaļājoties, jā māca bērniem saglabāt simetrisku pozu. Sēdēšana augumam nepiemērotās mēbelēs un neērtā pozā izraisa nogurumu, var būt galvassāpes, tiek veicināta muguras sāpju attīstība, sēdēšana uz priekšu par daudz saliektā pozā ietekmē elpošanu, kā arī runu.

Ir svarīgi, lai bērnam tiktu dota iespēja ieņemt pareizu sākuma pozu – rakstīšanas laikā sēdus stāvoklis dabiski mainās, taču muskuļi nedrīkst saspringt, atrasties neērtā piespiedu stāvoklī, pleci nedrīkst būt uzrauti, ķermenis nedrīkst saliekties uz vienu pusi (VI, 2017). Bērniem ir jāparāda, kā pareizi jāsēž. Atgādināšanai par pareizu sēdēšanu pirms rakstīšanas un rakstīšanas laikā ir jāklūst par zināmu rituālu, ko ievēro skolotājs un zina visi bērni.

Pareizas sēdēšanas pamatprincipus skatīt 3. tabulā.

3. tabula. Pareizas sēdēšanas principi

- Sēdus stāvoklī kājas ir saliektas ceļu locītavās un veido taisnu vai nedaudz platāku leņķi ($\geq 90^\circ$).
- Pēdas (apavos) stabili balstītas pret grīdu (veidojot taisnu 90° leņķi), nav izstieptas zem galda, aizkabinātas aiz krēsla kājām vai sakrustotas zem sēdekļa.
- Ķermeņa augšdaļu un galvu tur taisni, nedaudz izvirzītu uz priekšu.
- Dziļi sēž krēslā, bet sēdekļa priekšējā mala nespiež uz paces bedrīti un apakšstilbu muskuļiem (starp sēdekli un paceli brīva telpa apmēram 3–4 pirkstu platumā).
- Mugura no jostas daļas līdz lāpstiņām ir atbalstīta pret krēsla atzveltni.
- Apakšdelmi saliekti taisnā leņķī un balstās pret galdu (vai uz roku balstiem, ja tādi ir). Apakšdelmi, darbojoties pie galda, vienmēr jāatbalsta pret galdu.
- Uz darba virsmas ir tikai darbam nepieciešamais, zem elkoņiem neatrodas grāmatas un citas lietas.

(VI, 2017, 11)

Kāpēc rakstot ir pareizi jātur rakstāmpiederums? Ja bērns pareizi tur rakstāmpiederumu, tad viņa roka rakstot mazāk nogurst un rakstīt izdodas glītāk.

Pareizi turot rakstāmpiederumu, tas ir novietots uz lielā pirksta, no kreisās puses (kreiļiem – no labās puses) rakstāmpiederumu balsta īkšķis, bet no labās (kreiļiem – no kreisās) – rādītājpirksts.

Lai pārbaudītu, vai rakstāmpiederums ir satverts pareizi, var palūgt bērnu pacelt rādītājpirkstu – paceļot rādītājpirkstu, rakstāmpiederumam ir jā saglabā sākotnējā pozīcija, tas nedrīkst izkrist no rokas vai slīdēt. Īkšķim nevajadzētu būt sasprindzinātam, tas ir, saliektam. Rakstāmpiederums turams apmēram 2 centimetru virs lodītes gala. Uzmanība pievēršama arī tam, lai

- satvērienā lielais pirksts neatrastos zemāk par īkšķi,
- rakstāmpiederums balstītos uz lielo pirkstu, nevis uz īkšķi,
- rakstāmpiederums nebūtu pārāk saspīests,
- rakstāmpiederuma augšējā daļa “skatītos” uz pleca pusi, nevis sānis.

Brīdī, kad bērns pirmo reizi paņem rakstāmpiederumu, tas viņam jāieliek rokā pareizi. Sākumā bērnam vieglāk ir rakstīt ar kritiņiem un flomāsteriem, taču tas nenozīmē, ka nedrīkst piedāvāt izvēlēties arī zīmuļus.

Pareizi turēt rakstāmpiederumu bērns var mācīties spēlējoties. Šim nolūkam var izmantot vairākus vingrinājumus.

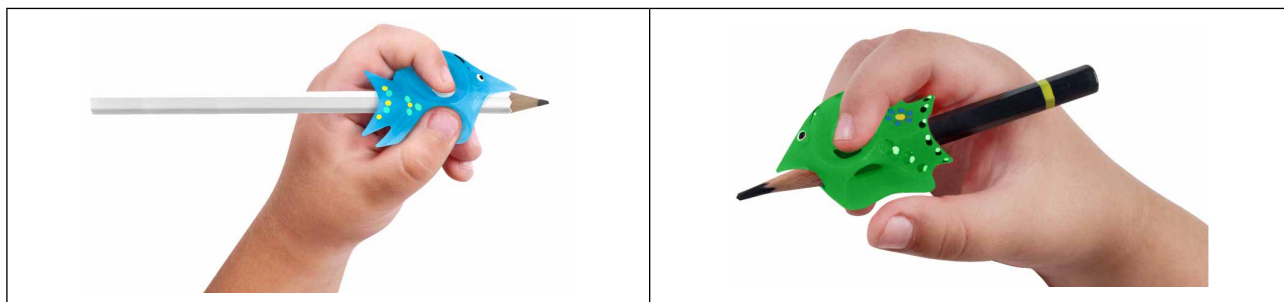
“Zīmuļa gultiņa” – bērnam paskaidro, ka zīmulim patīk rakstīt, un viņš to dara, guļot uz lielā pirksta un apsedzoties ar segu – rādītājpirkstu un īkšķi.

“Turamies kopā!” – uz bērna lielā pirksta uzzīmē spilgtu punktu tajā vietā, kur jāatrodas pildspalvai. Tādu pašu punktu uzzīmē arī uz pildspalvas. Bērns var sekot līdz tam, lai punkti visu laiku sakrīt.

“Lielo pirkstu “nodarbināšana”” – bērnam paskaidro, ka mazajam pirkstam un zeltnesim ir garlaicīgi, kamēr pārējie pirksti zīmē, tāpēc viņiem vajag dot darbu, piemēram, zīmēšanas laikā turēt kaut ko mīkstu (vates piciņu, plastilīnu u.tml.).

“Rakstāmpiederuma “pažēlošana”” – skolotājs tur rakstāmpiederumu vertikāli ar rakstāmo daļu uz leju un aicina bērnu to pažēlot, ar lielo pirkstu, rādītājpirkstu un īkšķi velkot no augšas uz leju.

Nostiprinot ieradumu pareizi turēt rakstāmpiederumu, var izmantot uz rakstāmpiederuma uzvelkamos attīstošos treniņus (skatīt 2. attēlu). Tie izgatavoti no mīksta materiāla, tāpēc ir ērti bērna rokai un palīdz pareizi satvert rakstāmpiederumu, saglabājot šo satvērienu visā darbošanās laikā.

2. attēls. Attīstošie treniņi kreiļiem un labročiēm.
Pieejams: https://www.motorika.lv/index.php?route=blog/blog&blog_id=26

Kāpēc rakstot lapa jātur pareizi? Ja lapu tur pareizi, tad 1. un 2. posmā bērnam ir ērtāk zīmēt un darba laikā vieglāk saglabāt pareizo ķermeņa pozu. Vēlākajos posmos pareizs lapas vai burtnīcas novietojums palīdz arī glīti rakstīt. Lapa ir novietota pareizi tad, ja tās apakšējais kreisais stūris ir novietots pret krūšu vīdu (kreiļiem – apakšējais labais stūris). Aizpildot lapu, tā virzāma uz augšu. Bērns pietur lapu ar kreiso roku (kreiļi – ar labo). Tad, kad zīmē vai raksta lapas augšējā daļā, lapu pietur apakšā, kad zīmē vai raksta apakšā, lapu pietur augšā.

2.5. Kā rakstīšanas tehnikas apguvei palīdz līniju zīmēšanas vingrinājumi, un kā tie veicami?

Rakstīšanas tehnikas apguvei pirmsskolas 1. un 2. posmā nozīmīgi ir daudzveidīgi līniju zīmēšanas vingrinājumi. Šie vingrinājumi ir daļa no kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas satura un tiek veikti, zīmējot uz bezlīniju papīra. Līniju zīmēšanas vingrinājumi ir orientēti uz to, lai bērni apgūst dažādus līniju veidus – mācās švīkāt, aplot, vilkt vertikālu, horizontālu, viļņveida, slīpu, lauztu, lokveida, liektu, cilpveida, spirālveida līniju (Geka, 2017; Teika, 2010). Veicot šos vingrinājumus, bērni apgūst rakstīšanai nepieciešamās kustības, vingrina sīko motoriku, mācās vilkt burtu rakstīšanai svarīgās līnijas, izprast jēdzienus *virš līnijas, zem līnijas, starp līnijām*, mācās orientēties lapā, zīmējot pieturēt to ar brīvo roku, attīsta ieradumu zīmēt, pareizi sēžot pie galda, ar skolotāja palīdzību pareizi satvert rakstāmpiederumu.

Turpmāk aprakstītajos līniju zīmēšanas vingrinājumu piemēros un ieteikumos to veikšanai ir izmantotas Māra Teikas (2010) un Sarmas Gekas (2007; 2012; 2017) metodiskās izstrādes.

Plānojot līniju zīmēšanas vingrinājumus, ir paredzams **ierosināšanas, apjēgšanas un refleksijas** posms.

Ierosināšanas posmā mērķis ir ieinteresēt bērnus un motivēt viņus darboties. Šajā posmā bērni kopā ar skolotāju noskaidro, ko mācīsies zīmēt (noskaidro sasniedzamo rezultātu), aktualizē un paplašina pieredzi – vēro apkārtējā vidē esošos ar līniju zīmēšanas vingrinājuma saturu saistītos objektus, lietas, procesus, klausās skolotāja stāstījumu, iesaistās rotaļdarbībās, veic vingrinājumus sīkās motorikas attīstībai u.tml.

Piemērs: zīmēšanas vingrinājums ierosināšanas posmā.

Sagatavojoties vingrinājuma “Kā vārās ūdens tējkannā” veikšanai, bērni vēro, kā uzvārās ūdens tējkannā un kā no tējkannas plūst ārā garaiņi, ieklausās skaņās, kas rodas, ūdenim vāroties, atdarina tās. Ar roku un plaukstu kustībām atdarina garaiņu plūšanu un spēlē pirkstiņspēli – rokas lēnām ceļot uz augšu, kustina plaukstas vai dūrītes delnu locītavās. Rotaļājas ar rotaļu tējkannām un citiem traukiem.

(Teika, 2010)

Ja plānots zīmēt lietu, tad bērni var vērot un klausīties lietu, iemācīties pantiņu par lietu, izspēlēt kustību rotaļu vai pirkstiņrotaļu, pārrunāt, vai viņiem patīk lietus, kā jūtas, kad atrodas lietus laikā ārā. Secina, ka zīmēs lietu, un skolotājs rosina izteikt idejas par to, kā var uzzīmēt lietu, un zīmēt to smiltīs vai mannā.

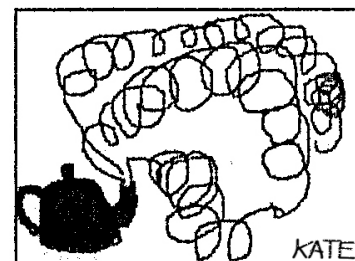
(Geka, 2017)

Vingrinājuma apjēgšanas posmu nosacīti var iedalīt trīs daļās.

Apjēgšanas posma pirmajā daļā skolotājs demonstrē, kā darba lapa tiek sagatavota darbam. Bērni vēro, kā skolotājs lapā ieraksta savu vārdu un iezīmē vai ielīmē attēlu. (Kad bērni ir iemācījušies līmēt, viņi ar skolotāja palīdzību paši attēlu ielīmē savās lapās.) Skolotājs stāsta ar veicamā darba saturu saistītu, bērnu interesēm un uztverei atbilstošu stāstu vai runā dzejoli, skaitāmpantu. Pārrunā, kādus piederumus un krāsas var izmantot vingrinājuma veikšanai, tiek izpētīta lapa – bērni var atrast tajā augšu, apakšu, vidu un ar pirkstiņiem “padejot” nosauktajā lapas daļā. Pēc tam skolotājs veic vingrinājumu, bet bērni vēro, kā skolotājs to dara (skatīt 3. attēlu).

Piemērs: vingrinājums apjēgšanas posma sākumā.

Vingrinājuma “Kā vārās ūdens tējkannā” apjēgšanas posmā bērni vēro, kā skolotājs lapas apakšējā stūrī ielīmē tējkannas attēlu, bet otrā stūrī ieraksta vārdu. Saņemot lapu, bērni atrod tajā savu vārdu, izpēta, atrod apakšējo stūrī un ar palīdzību ielīmē tējkannu. Skolotāja kopā ar bērniem skaita pantiņu, piemēram, “Tējkannu mēs paņemsim, aši tēju vārīsim! Ūdens vārās buļ, buļ, buļ, garaiņi pa malām plūst.” Pārrunā, kādā krāsā var zīmēt garaiņus. Demonstrē bērniem, kā pareizi rokā satvert rakstāmpiederumu. Pēc tam skolotāja rāda, kā zīmēt garaiņus – aplveida kustības pa visu lapu, mainot virzienus. Aicina bērnus zīmēt garaiņus gaisā.

3. attēls. Vingrinājums “Kā vārās ūdens tējkannā”.

(Teika, 2010, 93)

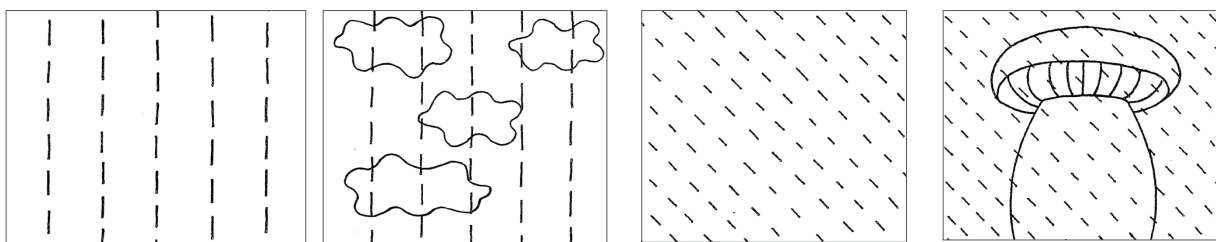
Apjēgšanas posma otrajā daļā skolotāja aicina bērnus sakārtot savu darbavietu, pārliecināties, vai uz galda nav lieku mantu, paņemt rakstāmpiederumus un apsēsties pie galda. Demonstrē, kā vajag pareizi apsēsties, kā satvert rokā rakstāmpiederumu, kā – “guļus” (horizontāli) vai “stāvus” (vertikāli) – novietot darba lapu. Bērni atkārtoti pēc skolotājas parauga. Skolotājs vēro – pārliecinās, ka lapa ir pareizi nolikta, tiem, kam nepieciešams, ieliek rokā pareizi rakstāmpiederumu.

Apjēgšanas trešajā posmā bērni veic vingrinājumu uz lapas. Skolotājs strādā kopā ar bērniem, skaļi skaidrojot visu, ko dara. Bērni vēro, klausās un atkārtoti savā lapā. Kad bērni ir sapratuši, kā veicams vingrinājums, viņi turpina darboties patstāvīgi, un skolotājs sniedz katram individuālu atgriezenisko saiti. Tos bērnus, kas darbu ir paveikuši ātrāk, var aicināt, piemēram, papildināt savu zīmējumu vai arī atkārtoti izpildīt vingrinājumu jaunā lapā. Bērni var nosaukt to, ko ir uzzīmējuši, un skolotājs ieraksta nosauktos vārdus vai teikumus, tādējādi veidojot bērniem personiski nozīmīgu lasāmo materiālu. Kad darbi ir pabeigti, tos var izvietot grupā, taču, ja bērnam ir vēlēšanās darbu paņemt mājās, lai parādītu to ģimenes locekļiem, vajadzētu atļaut viņam to darīt. Bērnam pašam būtu jānodrošina iespēja izvēlēties, kurus darbus viņš vēlas likt pie “izstāžu sienas”, kurus – nest uz mājām un kurus – likt savā personiskajā darbu portfolio. Skolotāja uzdevums šajā procesā ir palīdzēt bērniem mācīties izvērtēt savus darbus un izvēlēties tos, kurus novietos pie “izstāžu sienas”, lai varētu ar tiem lepoties.

Piemērs: zīmēšanas vingrinājums apjēgšanas posma nobeigumā.

Pārrunā ar bērniem, kādā krāsā ir lietūs, rosina izvēlēties rakstāmpiederumu zīmēšanai. Parāda, ka lapa novietojama “stāvu”, ar kreiso (kreiļiem – labo) stūrīti pret krūšu vidu, un apakšā ir jāieraksta autora vārds. Ja bērni vēl nespēj paši ierakstīt savu vārdu pēc parauga, skolotāja palīdz vai aicina rakstīt vārda pirmo burtu. Skaidro, ka lietu var zīmēt ar taisnām pārtrauktām līnijām no augšas uz leju vai ar slīpām pārtrauktām līnijām. Stāsta bērniem stāstu par lietu un savā lapā zīmē lietu (aizpilda visu lapu ar pārtrauktām līnijām). Aicina bērnus iedomāties, kas varētu atrasties ārā lietūs laikā, un iezīmē kādu no bērnu nosauktajiem objektiem vai priekšmetiem. Pēc tam bērni sāk zīmēt lietu savā lapā. Skolotāja pievērš uzmanību ne tikai tam, kā bērniem izdodas vilkt līnijas, bet arī tam, kā viņi sēž un tur rakstāmpiederumu. Ar tiem, kas pabeiguši darbu, skolotāja pārrunā, vai viņi gribētu uzzīmēt kaut ko, kas atrodas lietū, apspriež, kur un kā to labāk uzzīmēt.

4. attēlā redzams ar horizontālām un slīpām pārtrauktām līnijām uzzīmēts lietus, kā arī lietū iezīmētie objekti – mākoņi un sēne.

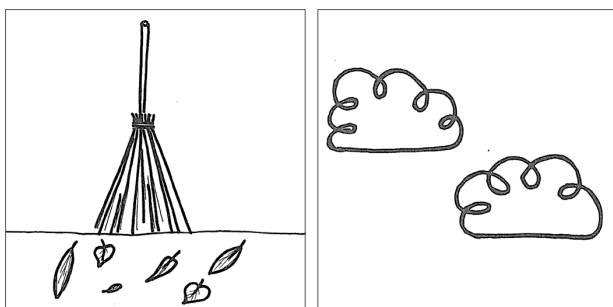
4. attēls. Vingrinājumi “Lietus un mākoņi, Lietus smidzina”.
(Geka, 2017, 23)

Refleksijas posmā bērni var izdomāt nosaukumus saviem darbiem, un skolotājs tos ieraksta lapā. Ieteicams, lai bērni pastāsta par savu darbu, piemēram, kāpēc viņiem patika vai nepatika zīmēt lietu, vai viņu zīmējumā ir kaut kas, kas atrodas lietū.

Līniju zīmēšanas vingrinājumus var izmantot, lai veidotu jēdzienu *virš līnijas, zem līnijas, starp līnijām* izpratni. Šādā gadījumā bērni, kopā ar skolotāju sagatavojot lapu, paši novelk tajā arī līnijas.

5. attēlā ir doti vingrinājumu “Slota un Mākoņi” (Geka, 2012) paraugi. Lai sagatavotos šo vingrinājumu veikšanai, bērni lapā pēc skolotāja skaidrojuma un parauga novelk līniju.

Veidojot izpratni par jēdzieniem *virš līnijas, zem līnijas, uz līnijas*, var izspēlēt spēli “Pirkstiņi dodas pastaigā”: vispirms pirkstiņi “pastaigājas” virs līnijas, pēc tam “iet” pa līniju un tālāk “skraida” zem līnijas. Sākumā pastaigā dodas kreisās rokas pirkstiņi, pēc tam – labās rokas pirkstiņi.

5. attēls. Vingrinājumi “Slota. Mākoņi”.
(Geka, 2012, 8, 11)

Šādi organizēti līniju zīmēšanas vingrinājumi ir jēgpilni, jo balstās uz bērna pieredzi un viņi paši aktīvi tajos iesaistās no lapas sagatavošanas brīža līdz pat rakstīta teksta veidošanai. Skolotāja demonstrētais paraugs, skaidrojums un sniegtā atgriezeniskā saite palīdz bērniem ne tikai apgūt līniju veidus un sagatavot roku rakstīšanai, bet arī veidot attieksmi pret rakstīšanu kā interesantu un saistošu nodarbi. Mācoties pareizi apsēsties pie galda zīmēšanas laikā, bērni sāk veidot ieradumu rūpēties par savu veselību.

2.6. Kā mācīties rakstīto burtu elementus?

Rakstīto burtu elementu apguve – viens no pirmsskolas 2. posmā veicamajiem būtiskajiem priekšdarbiem, lai 3. posmā bērni jau varētu sākt rakstīt rakstītos burtus.

Burti sastāv no elementiem, un, lai uzrakstītu burtu, jāpazīst atbilstošie elementi un jāprot tie rakstīt.

Burtu elementu piemērus skatīt 1. pielikumā.

Tā kā mazie burti bērnam ir nepieciešami vairāk – ar lielajiem burtiem viņi sākumskolā sastopas, tikai rakstot pirmo burtu teikumā un īpašvārdus – uzmanība pirmsskolā ir pievēršama mazo rakstīto burtu elementu rakstīšanai un/vai zīmēšanai.

Latviešu valodas rakstīto mazo burtu elementi ir šādi (Paegle, Villerušs, 1997):

1. Svītra ar lociņu apakšā

Ja bērns prot vilkt svītru ar lociņu apakšā, tad viņš varēs uzrakstīt burtus *i, i, u, ū, t*.

2. Svītra ar lociņu augšā ; svītra ar lociņu augšā un apakšā

Šo elementu apguve sagatavo bērnu burtu *n, ņ, m, p* rakstībai.

3. Cilpa – uz augšu un uz leju

Cilpa ir nepieciešama, lai varētu uzrakstīt burtus *l, l, j, b, f, h*.

4. Pusovāls

Pusovāls ir burtu *c, č, e* un *ē* pamatelements.

5. Ovāls

Ja bērns ir iemācījies ovālu, tad viņš varēs uzrakstīt burtus *o, a, ā, d, g, ģ*.

Mazie burti *r, v, s, z, k* ir rakstāmi atšķirīgi no citiem, tāpēc to apguvei nepieciešamās kustības vingrināmas katra atsevišķi.

2. posmā burtu elementu apguve plānojama, integrējot tos iepriekš aprakstītajos līniju zīmēšanas vingrinājumos un saturiski pielāgojot tematam. Piemēram, runājot par Lieldienām, var zīmēt grozu, izrotāt to ar cilpām un piepildīt ar ovāliem – Lieldienu olām. Gatavojoties izstādei, var zīmēt Lieldienu olas un izrotāt ar dažādiem burtu elementiem pēc bērna izvēles. Vingrinājumos, kuros ir nepieciešams savienot burtu elementus, piemēram, groza izrotāšana ar cilpām, bērni netīši apgūst arī burtu savienošanas prasmes.

Veicot līniju zīmēšanas vingrinājumus, kuros ir burtu elementi, tiem ir pievēršama bērnu uzmanība, paskaidrojot, ka mācīsies zīmēt svītru ar lociņu apakšā, ovālu u.tml. Ja skolotājam šķiet, ka burtu elementu nosaukumi pirmsskolas vecuma bērniem ir pārāk sarežģīti, tad, apskatot tos kopīgi, var mudināt bērnus izdomāt tiem pašiem savus nosaukumus, piemēram, pusovāls – mēness, svītra ar lociņu apakšā – lietussarga kātiņš, svītra ar lociņu augšā un apakšā – āķis u.tml. Taču šādā gadījumā grupā jāvienojas par vienu nosaukumu katram elementam, un tas jāzina un jālieto visiem konsekventi.

Pirmo reizi rādot bērniem elementu, skolotājs demonstrē, kā tas rakstāms (piemēram, ovāla rakstīšana ir jāuzsāk no labās puses augšējās daļas, tad jāturpina vilkt uz kreiso pusi), un raksta kopā ar bērniem vispirms gaisā. Pēc tam bērni var rakstīt uz plaukstiņas, uz drauga muguras, smiltīs, mannas kastē, uz atsevišķas bezlīniju papīra lapas u.tml.

Burtu elementu apguvei var izmantot arī zīmēšanas vingrinājumu “kamoliņu tīšana” (Ptīčkina, 1997). Pirms šī vingrinājuma veikšanas grupā var apskatīt kamoliņus – tos uz grupu var nest gan skolotājs, gan arī paši bērni, var pārrunāt, ka kamoliņi ir lieli un mazi, dažādās krāsās, tos var atritināt un pārtīt no viena kamoliņa otrā. Skolotājs var parādīt, ka, atritinot kamoliņu, var izveidot cilpu vai svītru ar lociņu augšā vai apakšā. Kad bērni ir darbojušies ar kamoliņiem, var aicināt viņus izdomāt, kādās krāsās kamoliņus zīmēs, un satīt tos bezlīniju lapās. Skolotājs demonstrē, kā lapā atrod vietu kamoliņa sākumam un sāk tīt to uz labo pusi, pievēršot bērnu uzmanību tam, ka kamoliņā līnijas var vilkt vienu pāri otrai. Pēc tam skolotāja parāda, ka kamoliņu var tīt arī uz kreiso pusi. Pirms bērni uzsāk tīt kamoliņus savās lapās, ieteicams aicināt izmēģināt to darīt gaisā. Noslēgumā bērni stāsta, kādās krāsās ir uzzīmētie kamoliņi, un rāda, kurš kamoliņš ir vislabāk izdevies.

Nākamajos kamoliņu tīšanas vingrinājumos bērni var vingrināties atritināt kamoliņus, nostiprinot prasmi vilkt cilpas uz augšu un uz leju, svītras ar lociņu augšā un apakšā. Kad bērni ir apguvuši prasmi zīmēt kamoliņus, viņi no tiem var veidot zīmējumus (piemēram, uzzīmēt zaķi, ziloni, gliemezi, sauli u.tml.).

2.7. Drukāt vai nedrukāt?

Bieži ir dzirdamas diskusijas par to, vai pirmsskolā bērniem jāmacās rakstīt ar iespiestajiem burtiem jeb drukāt. No vienas puses, tiek izteikti pamatoti argumenti par to, ka, iemācoties drukāt, bērniem ir grūtāk pāriet uz rakstītiem burtiem. No otras puses, tiek skaidrots, ka drukāto burtu izmantošana attīsta prasmi saklausīt skaņas, veicina lasītprasmes attīstību, bērns macās izteikties rakstiski un lietot rakstrunu saziņai.

Rakstīt rosinošā mācību vidē jau 1. un 2. posmā bērnam rodas vajadzība pierakstīt informāciju, piemēram, savu vārdu, un viņš to ir gatavs darīt pēc parauga, izmantojot lielos iespiestos jeb drukātos burtus. Kāpēc tieši iespiestos burtus?

Pirmkārt, iespiestie burti ir vienkāršāki – to pamatelementi ir taisna vertikāla un horizontāla līnija, slīpa līnija un liekta līnija (Paegle, Villerušs, 1997). Burtu *I, L, F, E, H, T* rakstīšanai bērniem nepieciešama prasme vilkt taisnas vertikālas un horizontālas līnijas, burtu *N, K, M, Z, V, A* rakstīšanai jāprot vilkt slīpas līnijas, savukārt, rakstot burtus *P, B, R, D, U, J, O, C, G, S*, jāizmanto liektas līnijas. Šīs līnijas bērni apgūst zīmēšanas vingrinājumos un tāpēc var izmantot arī vārdu pierakstīšanai. Rakstīšana iespiestiem burtiem ir vienkāršāka arī tāpēc, ka rakstot burti nav jāsavieno.

Otrkārt, teksts, ko bērni redz savā apkārtējā vidē, tostarp pirmsskolas izglītības iestādē, ir rakstīts iespiestiem burtiem, un bērni to var izmantot kā paraugu, veidojot savu tekstu.

Ja iespiesto burtu izmantošana tiek atbalstīta, bērni sāk lietot rakstīšanu informācijas pierakstīšanai un nodošanai, taču vienlaikus jānorāda, ka nebūtu ieteicams piedāvāt darba lapas, kurās bērni trenējas iespiestos burtus vilkt rindās un līnijās. Pirmsskolā skolotāju uzdevums nav iemācīt rakstīt iespiestos burtus, bet gan palīdzēt bērnam tos izmantot, lai pierakstītu pēc parauga vai patstāvīgi izdomātu vārdu, teikumu vai tekstu.

Bērna roka vēl nav gatava precīzai burtu formu rakstīšanai, bez tam, mērķtiecīgi mācot iespiesto burtu formas, nostiprināsies noturīgas iemaņas, kas var apgrūtināt bērnam jau tāpat sarežģīto pāreju uz rakstīto burtu rakstīšanu. Tāpēc aicināsim bērnus pēc parauga izmantot iespiestos burtus, lai, piemēram: pierakstītu sava mājdzīvnieka vārdu, lai to iekļautu kopīgi veidotajā bērniem piederošo mājdzīvnieku vārdu sarakstā; uzrakstītu animācijas filmu varoņu vārdus, lai skolotāja tos varētu vieglāk atcerēties; iezīmētu un ierakstītu savas mīļākās rotaļlietas nosaukumu grupas grāmatā “Mana mīļākā rotaļlieta” u.t.t. Ja nepieciešams, var parādīt, kā uzrakstīt burtu vai pievērst bērna uzmanību tam, kā šis burts izskatās grupā izvietotajā alfabētā. Ieteicams arī pajautāt pašiem bērniem, kas jādara, lai uzrakstītu burtu – tā viņiem būs iespēja salīdzināt burtus un pašiem domāt par to, kādas līnijas izmantot burtu rakstīšanai.

Sākotnēji bērni var rakstīt tikai ar skolotājas palīdzību un pēc parauga, taču ir būtiski, lai tiktu pierakstīta tā informācija, ko ir izdomājis pats bērns un kas personiski viņam ir svarīga. Tad, kad kāds no bērniem ir iemācījies *drukāt*, tas ir jāpamana un jāpastāsta arī citiem, lai viņi var lūgt palīdzību.

3. Rakstītprasmes apguve pirmsskolas 3. posmā

Šajā vecumposmā joprojām liela nozīme ir rakstīt rosinošai mācību videi, kurā bērniem nedēļas tēmas ietvaros ir daudz iespēju izmantot iepriekš apgūtās rakstīšanas prasmes un mācīties jaunas lietas, piemēram, atpazīt ar rakstītiem burtiem rakstītu tekstu, veidot izpratni par to, kāpēc ir nepieciešami rakstītie burti un kad tos izmanto; apvienojot iepriekš apgūtos elementus, mācīties rakstīt rakstītos burtus; veidot izpratni par apkārtējā vidē sastopamo tekstu daudzveidību (apsveikums, ielūgums, vēstule, afiša, zīmīte, recepte, etiķete u.c.) un pilnveidot pieredzi, izmantojot drukātos burtus, pašiem veidot savus tekstus ar ikdienas dzīvi un personiskajām vajadzībām saistītās situācijās.

3.1. Kādas iepriekš apgūtās prasmes tiek nostiprinātas?

3. posmā joprojām ir aktuāla sīkās motorikas attīstība, ieraduma veidošana ievērot trīs pozīcijas (pareiza sēdēšana, rakstāmpiederuma turēšana, lapas novietošana) rakstīšanas laikā, rakstīto burtu elementu, to savienojumu un jēdzienu *virš līnijas, zem līnijas, starp līnijām* apguve zīmēšanas vingrinājumos, skaņu saklausīšana vārdos.

Daudzveidīgās aktivitātēs visu mācību jomu ietvaros turpinās sīkās motorikas attīstība, piemēram, bērni zīmē, glezno, veido, rada kolāžu, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, laukumus, tekstūras dažādos formātos un ritmos, eksperimentē ar materiāliem un tehniskajiem paņēmieniem, līmē patstāvīgi, izplēš no papīra vienkāršus siluetus, loka papīru pēc nosacījuma, ar šķērēm izgriež dažādus objektu siluetus, pin pīnīti no 3 pavedieniem, sien mezglu, veido uztinumu, šuj pamatdūrienu utt. (VISC, 2018).

Turpinās arī ieraduma nostiprināšana, rakstot pareizi apsēsties pie galda, pareizi satvert rakstāmpiederumu un novietot lapu. Tehnoloģiju mācību jomā 3. posmam definētajos sasniedzamajos rezultātos ir noteikts, ka bērni ir apguvuši prasmi turēt un pareizā satvērienā lietot rakstāmpiederumus un darbarīkus. Salīdzinot ar iepriekšējo periodu, par trīs pozīciju ievērošanu rakstīšanas laikā lielāku atbildību mācās uzņemties paši bērni. Viens no variantiem, kā to var darīt, ir iekļaut grupas kārtības noteikumus. Lai bērniem šie noteikumi būtu personiski nozīmīgāki, skolotājs var piedāvāt to ilustrēšanai izmantot fotogrāfijas, kurās paši grupas bērni demonstrē, kā pareizi sēž, tur rakstāmpiederumu un lapu.

Zīmēšanas vingrinājumos tiek apgūti jauni līniju veidi – savstarpēji savienotu rakstisko burtu elementu rinda, ritmiski virknētu rakstisko burtu elementu rinda, figurālās līnijas, piemēram, sirsniņas, zvaigznes, mākoņu kontūrziņējumi, ģeometriski stilizētu augu vai dzīvnieku ornamentu motīvi u.c. Ierosmes daudzveidīgu zīmēšanas vingrinājumu veikšanai atrodamas Sarmas Gekas grāmatās “Konstruktīvi vingrinājumi” (Geka, 2007), “Konstruktīvi zīmēšanas vingrinājumi” (Geka, 2012), “Rotaļas ar līnijām” (Geka, 2017).

Šajā posmā skolotājs var iemācīt bērniem pašiem sagatavot lapu zīmēšanai.

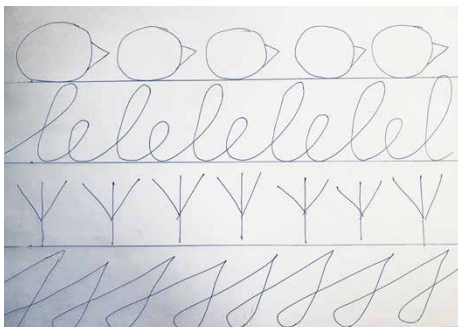
Piemērs lapas sagatavošanai.

Darba piederumi: A4 formāta balta zīmēšanas lapa, krāsainie zīmuli.

Lapas sagatavošanas gaita:

- 1. Lapu novieto horizontāli.*
- 2. Uz lapas augšējās malas ar kreisās (kreiļiem – labās) rokas rādītājpirkstu atrod viduspunktu. Atrod viduspunktu starp rādītājpirkstu un lapas labās malas augšējo stūri. Atrastajā viduspunktā ar zīmuli ieliek punktu.*
- 3. Uz lapas apakšējās malas ar kreisās (kreiļiem – labās) rokas rādītājpirkstu atrod viduspunktu. Atrod viduspunktu starp rādītājpirkstu un lapas labās malas apakšējo stūri. Atrastajā viduspunktā ar zīmuli ieliek punktu.*
- 4. Savieno ar taisnu svītru augšējo un apakšējo punktu.*
- 5. Samēra lapas labo malu – sākot no augšējā stūra mēra trīs pirkstus uz leju un liek punktu. Uz lapas labās malas trīs pirkstu attālumā ieliek četrus punktus.*
- 6. Samēra no augšas uz leju lapā novilkto līniju – sākot no augšējā stūra mēra trīs pirkstus uz leju un liek punktu. Uz līnijas trīs pirkstu attālumā ieliek četrus punktus.*
- 7. Savieno ar taisnu horizontālu līniju iezīmētos punktus (uz lapas labās malas un līnijas).*

Šādi sagatavotā lapā var darboties dažādu tematu ietvaros, piemēram, runājot par ēdienu gatavošanu, var veikt vingrinājumu "Vārīsim zupu" un zīmēt zupā liekamās dārzeņus, piemēram, uz pirmās līnijas zīmēt burkānus, uz otrās līnijas – bietes, uz trešās – kartupeļus, uz ceturttās – kāpostus. Lapas labajā malā pretī katrai rindai ieraksta atbilstošos vārdus: BURKĀNI, BIETES, KARTUPEĻI, KĀPOSTI. Lapas apakšējo daļu bērni aizpilda pēc izvēles, piemēram, zīmē zupas katlu ar dārzeņiem. Līdzīgi var veidot rudens pazīmju enciklopēdiju, dārzu, var zīmēt dzīvniekus un putnus, piemēram, pildot vingrinājumu "Žagata", uz pirmās līnijas zīmē galvu ar knābi, uz otrās – spārnus, uz trešās – kājas, uz ceturttās – asti (elementu piemērus skatīt 6. attēlā), bet brīvajā vietā – žagatu. Kad bērni ir iemācījušies sagatavot darba lapu un ir sapratuši, kā tiek veidots vingrinājums, viņus var rosināt pašiem zīmēt savus izdomātos sižetus. Vingrinoties burtu elementu zīmēšanā un savienošanā, bērni vienlaikus nostiprina arī jēdzienu *virš līnijas, zem līnijas, starp līnijām* izpratni un mācās ievērot līnijas.

6. attēls. Vingrinājuma "Žagata" elementu piemēri.

3. posmā bērni turpina mācīties saklausīt skaņas. Salīdzinot ar iepriekšējiem posmiem, kad bērni vingrinājās saklausīt skaņu un noteikt tās atrašanās vietu vārdā, uzmanība pievēršama skaņu secības noteikšanai vārdā.

Bērniem jānostiprina izpratne par to, ka vārds sastāv no skaņām un tām ir noteikta secība, jāapgūst prasme sadalīt vārdu skaņās.

Viens no paņēmieniem, kā to var darīt, ir problēmsituācijas radīšana – lācim ir burti, bet viņš neprot no tiem salikt vārdu *lācis*. Skolotāja aicina palīdzēt lācim, izrunā vārdu *lācis*, spilgtinot pirmo skaņu, jautā bērniem, kādu skaņu viņi dzirdēja, aicina paņemt burtu un nolikt to uz galda. Skaidro, ka ir atraduši *l* – vārda *lācis* pirmo burtu. Skolotāja vēlreiz izrunā vārdu *lācis*, spilgtinot otro skaņu. Jautā par dzirdēto skaņu, lūdz atrast atbilstošo burtu un nolikt to blakus burtam *l*. Secina, ka ir atrasts *ā* – vārda *lācis* otrais burts. Līdzīgi, spilgtinot skaņas vārdā, tiek atrasts arī vārda *lācis* trešais, ceturtais un piektais burts un tiek pārrunāts, cik burtu ir vārdā. Nostiprinot apgūto prasmī, bērni, strādājot grupās, palīdz arī citiem dzīvniekiem salikt vārdus.

Lai nostiprinātu apgūto prasmī sadalīt vārdu skaņās, var spēlēt dažādas spēles. Piemēram, divi bērni apstājas pretī viens otram un izstiep rokas uz priekšu. Plaukstas abiem bērniem pavērstas uz augšu. Plaukstas saliek kopā tā, lai katram viena plauksta atrodas virs, bet otra – zem drauga plaukstas. Sauc pa skaņām skolotāja vai pašu izdomāto vārdu. Ja sauc vārdu *mašīna*, tad spēle noris šādi:

1. bērns: *m* (ar plaukstu, kas atrodas virs 2. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 2. bērna plaukstu).
2. bērns: *a* (ar plaukstu, kas atrodas virs 1. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 1. bērna plaukstu).
1. bērns: *š* (ar plaukstu, kas atrodas virs 2. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 2. bērna plaukstu).
2. bērns: *ī* (ar plaukstu, kas atrodas virs 1. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 1. bērna plaukstu).
1. bērns: *n* (ar plaukstu, kas atrodas virs 2. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 2. bērna plaukstu).
2. bērns: *a* (ar plaukstu, kas atrodas virs 1. bērna plaukstas, viegli uzsit pa otru 1. bērna plaukstu; 1. bērns cenšas plaukstu noņemt tā, lai netrāpītu).

Skaņu saklausīšanai lietderīgi ir izmantot arī vārdu modeļus. Šim nolūkam grupā var izvietot, piemēram, uzzīmētu vilcieniņu vai daudzstāvu māju, kuriem katrā vagonā vai stāvā ir viens vārda modelis (izvietotajiem vārdu modeļiem jābūt ar atšķirīgu skaņu skaitu). Jebkura temata ietvaros bērni var meklēt vārdus, kas varētu "dzīvot" katrā mājas stāvā vai "braukt" katrā vilciena vagonā. Piemēram, runājot par putniem, *pūce* var braukt tajā vagonā, kurā ir viņas vārdam atbilstošs modelis:

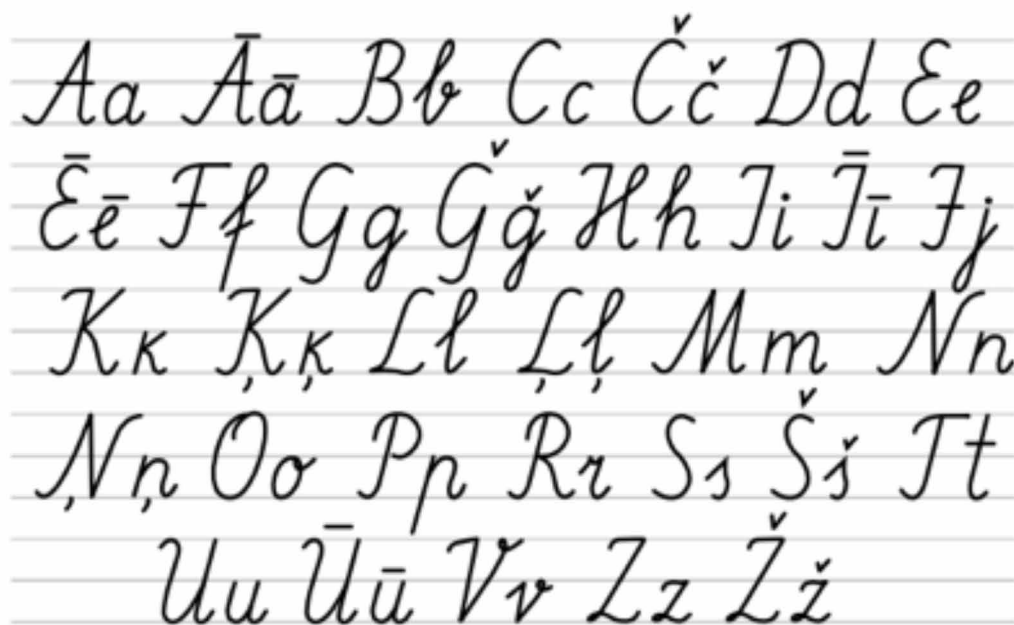
Skaņu saklausīšanai nav ieteicams izvēlēties tādus vārdus, kuros 1) ir atšķirīgs skaņu un burtu skaits, piemēram, *dadzis*, *piens*, *lelle*, 2) izruna nesakrīt ar rakstību, piemēram, *zivs*, *dārgs*.

3.2. Kā mācīties atpazīt rakstītiem burtiem rakstītu tekstu? Kā mācīties rakstīt rakstītos burtus?

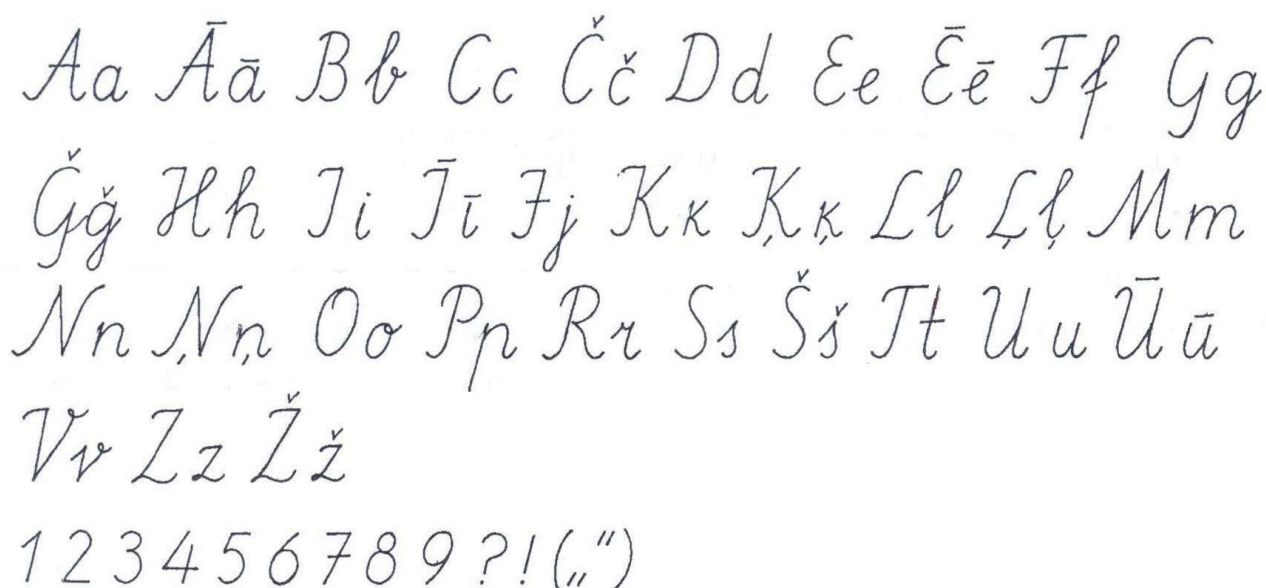
Pirmsskolas 3. posmā bērni sāk mācīties rakstīt rakstītos burtus, tāpēc arī grupas vidē jāiekļauj vārdi, kas ir uzrakstīti ar šādiem burtiem.

Piemēram, līdzās iespiestiem burtiem uz bērna skapīša un krēsliņa tiek piestiprināts arī rakstītiem burtiem rakstītais vārds. Bērni vēro un kopā ar skolotāju secina, ka burti var būt iespiesti un ar roku rakstīti, pārrunā, kur var sastapties ar iespiestiem burtiem un kur – ar rakstītiem. Šajā laikā būtu ieteicams grupā izvietot alfabēta plakātu, kurā būtu gan iespiesti, gan rakstīti burti. Bērni var darboties ar spēli *Kustīgais alfabēts*, saliekot no tā savu vārdu vai vārdus, kas uz grupā pieejamajām kartītēm ir rakstīti ar iespiestiem burtiem, var spēlēt “izmeklētājus” – savienot iespiestiem un rakstītiem burtiem rakstītus vārdus. Rakstītos burtus skolotājs var izmantot temata nosaukuma un ziņas pierakstīšanā, vārda un dzimšanas dienu kalendārā, ēdienkartē, laiku pa laikam bērni grupā var saņemt arī kādu rakstītiem burtiem rakstītu vēstuli vai apsveikumu. Grupas vidē nebūtu jāvairās no teksta, kas rakstīts rakstītiem burtiem, taču nebūtu arī jāuzspiež, tam grupā jāparādās dabiskās situācijās, un pakāpeniski pievēršot bērnu uzmanību. Kad bērni ir sapratuši, ka rakstītos burtus izmanto, lai ar roku pierakstītu tekstu, var piedāvāt viņiem pašiem iemācīties rakstīt šos burtus.

Lai nodrošinātu pēctecību rakstītmācīšanā, pirmsskolā un sākumskolā izmantojams vienots burtu paraugs. 1997. gadā, kad saskaņā ar aktuālo mācību saturu burtu apguve notika skolā, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības satura un eksaminācijas centrs izdeva Dzintras Paegles un Valda Villeruša sagatavoto “Skolas raksta alfabēta paraugu” 1. klasei (Andersone, Ptičkina, 2011). Kopš 2010. gada, kad spēkā stājās Ministru kabineta “Noteikumi par Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām”, burtu apguve tika iekļauta pirmsskolas izglītības mācību saturā. Pirmsskolas skolotāju atbalstam Valsts izglītības satura centrā (turpmāk – VISC) tika izdots metodiskais materiāls “Rakstītprasmes mācība sešgadīgiem bērniem” (VISC, 2010). Šajā materiālā piedāvāto rakstīto burtu paraugu turpināja pilnveidot metodisko materiālu autori (Andersone, Ptičkina, 2011) un mācību grāmatu autori (piemēram, Zenta Anspoka mācību grāmatā “Sāksim mācīties” (2011ab)). 7. un 8. attēlā dotais rakstīto burtu paraugs tika nostiprināts 2016. gadā VISC publikācijā “Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai”.

7. attēls. Rakstīto burtu paraugs.
(Mickeviča, Zariņa, Krastiņa, Valdmane, Vaivade, 2022)

8. attēls. Rakstīto burtu paraugs. (VISC, 2016, 25)

Rakstīto burtu un ciparu līniju rakstīšanas virziens ir norādīts ar bultiņām 2. pielikumā dotajā paraugā.

Kam būtu pievēršama uzmanība, mācot bērnus rakstīt burtus?

1. Vairums mazo un atbilstošu lielo burtu ir rakstāmi atšķirīgi. Ir tikai 5 pāri, kuros lielais un mazais burts rakstāms vienādi vai gandrīz vienādi (lielo V sākam rakstīt ar nelielu lociņu kreisajā pusē, bet mazais v sākas ar svītriņu, lielajam burtam Z nav cilpiņas). Skatīt 9. attēlu.

9. attēls. Vienādi rakstāmo lielo un mazo burtu pāri. (VISC, 2016, 25)

2. Virknei pāru (Ii, Īī, Kk, Ķķ, Oo, Uu, Ūū) lielais un mazais burts rakstāmi līdzīgi, taču ne vienādi, piemēram, lielais U sākas ar lociņu, bet mazajam u lociņa nav. Šādām atšķirībām ir pievēršama īpaša bērnu uzmanība.
3. Lielos un mazos burtus bērni mācās rakstīt vienlaikus. Tā kā burtu formas lielākoties ir atšķirīgas, gadījumā, ja bērniem vēl neizdodas abus burtus uzrakstīt glīti, lielāka uzmanība veltāma mazo burtu rakstībai – tie bērniem ir vairāk nepieciešami arī 1. klasē.
4. Mazajiem burtiem i, ī, j, k, ķ, m, n, ņ, p, u, ū sākumā nav savienotājsvītriņas.
5. Burti sastāv no elementiem, tāpēc katru burtu bērni nesāk mācīties rakstīt no jauna, bet meklē tajā iepriekš apgūtos līdzīgos elementus. Piemēram, izpētot burtu U, bērni secina, ka lielo U var uzrakstīt, novelkot svītru ar lociņu augšā un apakšā un pievienojot tai svītru ar lociņu apakšā; mazo burtu p var uzrakstīt, novelkot svītru un pievienojot tai svītru ar lociņu augšā un apakšā.
6. Lai bērns varētu patstāvīgi uzrakstīt burtu, skolotājam ir jāparāda, kā to dara. Skolotājs raksta pa elementiem un vienlaikus komentē, bet beigās, apvienojot elementus, uzraksta burtu (Andersons, Ptičkina, 2011, 14).

Skolotāja demonstrējumu, parādot un paskaidrojot, no kuras vietas sāk rakstīt burtu un kā turpina, nevar aizstāt darba burtnīcā dotie paraugi arī tad, ja tajos ar bultiņām norādīts rakstīšanas virziens.

Piemēram, mazā burtā *d* rakstīšana bērnam veiksies daudz labāk, ja viņš sapratīs, ka šo burtu var uzrakstīt, saliekot kopā ovālu un svītru ar lociņu apakšā (skatīt 10. attēlu).

10. attēls. Burtā *d* rakstīšana.
(Andersone, Ptičkina, 2011, 14; VIS, 2016, 25)

7. Komentējot metodisko nostādni rakstītmācīšanā, Gita Andersone un Ārija Ptičkina atzīst, ka galvenokārt "būtu jāizmanto rakstīšana pa elementiem, atceļot rakstāmo [rakstāmpiederumu] pēc elementa uzrakstīšanas. Taču rakstīšanas kustība ir jāturpina līdz punktam, no kura sāk rakstīt nākamo elementu. Citreiz kustība turpinās atpakaļ pa jau uzrakstītu līniju, taču rakstāmo [rakstāmpiederumu] var atcelt, un bērnam nav divreiz jāvelk pa vienu un to pašu līniju" (Andersone, Ptičkina, 2011, 14).

Vienota metodiskā pieeja burtu rakstīšanā – rakstīšana pa elementiem, atceļot rakstāmpiederumu pēc elementa uzrakstīšanas un turpinot rakstīšanas kustību ar atceltu rakstāmpiederumu līdz punktam, no kura sāk rakstīt nākamo elementu, tādējādi izvairoties no vilkšanas divreiz pa vienu un to pašu līniju, – ir pamats pēctecības nodrošināšanai starp pirmsskolu un sākumskolu rakstītmācīšanā.

8. Daudzi burti uzrakstāmi vienā paņēmienā, neatceļot rakstāmpiederumu (piemērus skatīt 11. attēlā), taču ne vienmēr bērniem tas izdosies, piemēram, rakstot tādus burtus kā *N, M, G, H, L*, bērniem var rasties nepieciešamība apstāties, pavērot paraugu un tikai tad turpināt rakstīšanu.

11. attēls. Burtu, kas uzrakstāmi, neatceļot roku, piemēri.
(VIS, 2016, 25)

9. Jau pašā sākumā bērni ir rosināmi "sakārtot" katru uzrakstīto burtu un tikai tad rakstīt nākamo. Tas nozīmē, ka vispirms jāieliek garumzīme vai mīkstinājuma zīme un tikai tad jāturpina rakstīšana.

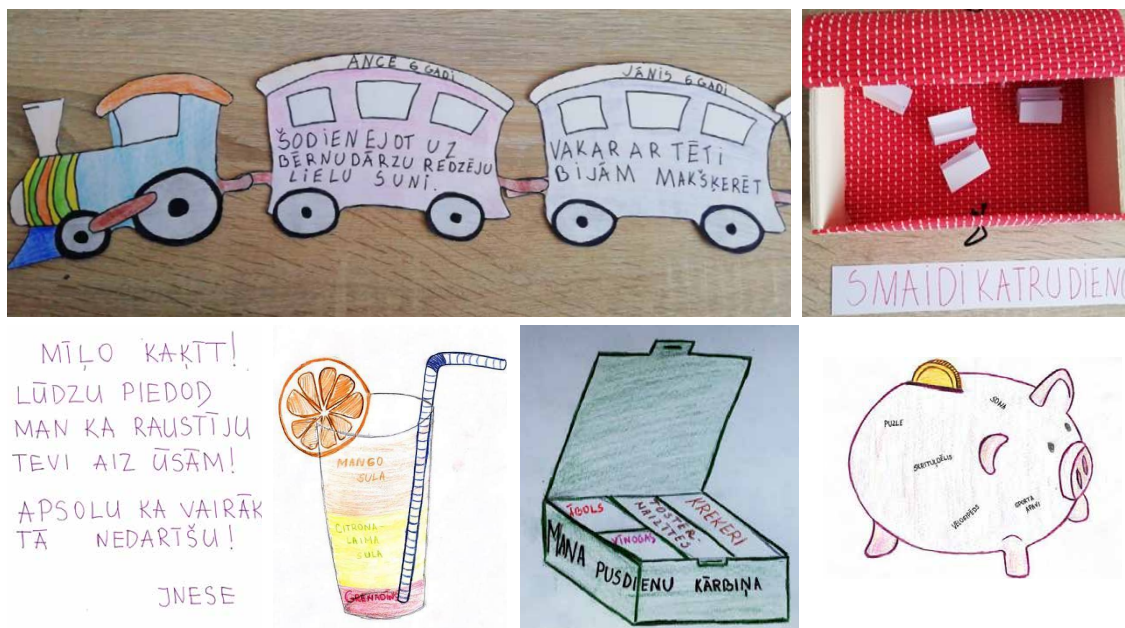
Burtus māca rakstīt pēc šāda plāna:

- 1) rokas "iesildīšana" ar pirkstiņrotaļu palīdzību, piemēram, pirms rakstīšanas "jāuzvelk cimdīņi" – pirkstainīši ir mazi, tāpēc tie ir jāuzvelk katram pirkstiņam atsevišķi (ar labās rokas īkšķi un rādītājpirkstu velk pa katru kreisās rokas pirkstu, it kā gērbjot cimdīņu no augšas uz leju, pēc tam maina rokas un "cimdīņu velk" uz katra labās rokas pirksta),
- 2) burtā demonstrējums, skolotāja komentārs par burtu struktūru (no kādiem bērnam zināmiem elementiem burts sastāv),
- 3) burtā rakstīšana gaisā, smiltīs, mannā u.tml.,
- 4) burtā rakstīšana sākumā kopā ar skolotāju un tad patstāvīgi,
- 5) uzrakstītā burtā novērtēšana – kā tas izdevies, kā varētu uzrakstīt vēl labāk.

Lai bērns labāk izprastu un izjustu atsevišķu burtu formu, dažkārt jāpalīdz veidot viņam nepieciešamo kustību tēlu. Skolotājs paņem bērna roku savējā, tad aicina rakstīt un skaidro rakstīšanas kustību. Jāpievērš uzmanība tam, lai rakstītu bērns pats: viņa roka jāvada. Ja bērna roka šajā laikā ir pasīva un netiek piepūlēta, viņam neradīsies priekšstats par veicamo kustību (VIS, 2016, 25).

Tā kā burtu savienojumu apguve nav iespējama bez rakstīto burtu atkārtotības, tad jāņem vērā, ka 1. klasē bērni vēlreiz atkārtos rakstīto burtu rakstīšanu kopā ar sākumskolas skolotāju.

Pirmsskolā nav jānācās rakstīt līniju burtnīcā, taču, ja bērnam rodas interese par līnijām un viņš vēlas rakstīt līnijās, šim nolūkam ieteicams izmantot trīslīniju sistēmas burtnīcu lapas ar septiņu milimetru atstarpēm (skatīt 12. attēlu). Šādas līniju lapas var būt kā viens no bērniem grupā pieejamajiem lapu veidiem, un tās nepieciešams izpētīt, kopīgi noskaidrojot, kāpēc ir vajadzīgas līnijas, un meklējot tumšās līnijas, starp kurām rakstāmi burti vai to elementi. Trīslīniju sistēmas burtnīcas paraugs pievienots 3. pielikumā.

13. attēls. Ierosmes tekstiem, ko var veidot bērni.
Ideju un attēlu autori – Daugavpils Universitātes studiju programmas
“Pirmsskolas un sākumskolas (1.–3.kl.) skolotājs” studējošie.

Šajā posmā bērns var gūt arī sākotnējo priekšstatu par to, kāda nozīme ir glīti un salasāmi rakstītam tekstam. Viens no variantiem, kā to var darīt – grupiņā tiek saņemta vēstule, kas ir uzrakstīta nevižīgi un nesalasāmi. Skolotājs ar bērniem cenšas to izlasīt, bet neizdodas. Šajā situācijā var kopā ar bērniem pārrunāt, kāpēc neizdodas izlasīt vēstuli, kā viņi jūtas, saņemot šādu vēstuli, un kā būtu jārikojas vēstules autoram, lai uzrakstītu salasāmu vēstuli. Tad, kad bērni veido savu tekstu, piemēram, apsveikumu vai vēstuli Ziemassvētku vecītim, der atgādināt par to, ka svarīgi ir pacensties uzrakstīt tā, lai adresāts to varētu izlasīt un saprast. Tomēr vēl ne visiem bērniem šajā vecumā izdosies uzrakstīt glītu tekstu – tas ir atkarīgs no bērna rokas gatavības rakstīšanai, tāpēc skolotājs vēro, vai bērns nevar vai nespēj uzrakstīt salasāmi.

Svarīgākie secinājumi par rakstītmācīšanos pirmsskolā:

1. Lai bērns veiksmīgi apgūtu rakstītprasmi pirmsskolai atbilstošajā līmenī, tās attīstība sākama jau 1. posmā un turpināma visā pirmsskolas periodā;
2. Apgūt rakstītprasmi pirmsskolā nozīmē veidot izpratni par to, ka
 - ar rakstīta teksta palīdzību var iegūt un nodot informāciju, pierakstīt domas un idejas,
 - veidot pieredzi pierakstīt savas domas un personiski nozīmīgu informāciju,
 - apgūt rakstīšanas tehnikai nepieciešamās zināšanas un prasmes.
 Rakstīšanas tehnika ir tikai viens no rādītājiem, pēc kura var spriest par rakstītprasmes apguves līmeni pirmsskolā;
3. Rakstītmācīšana ir cieši saistīta ar lasītprasmes apguvi – mācoties lasīt, bērni vienlaikus mācās arī rakstīt, savukārt uzrakstītais teksts ir būtisks lasītprasmes veicinātājs;
4. Katrs bērns prasmi rakstīt apgūst savā laikā un tempā, taču pirmsskolas skolotājam ir jāuzņemas atbildība par rakstīt rosinošas mācību vides veidošanu, kurā tiek sekmēta ikviena bērna rakstītmācīšanās, iesaistot viņu personiskajām interesēm un vajadzībām atbilstošās daudzveidīgās aktivitātēs un sniedzot nepieciešamo atbalstu;
5. Rakstītmācīšanā arī pirmsskolā skolotājam ir jāiet “pussolīti” bērnam pa priekšu, piedāvājot tāda līmeņa uzdevumus, ko bērns vēl pagaidām nespēj veikt pats, bet var to izdarīt kopā ar skolotāju vai citiem bērniem;
6. Lai nodrošinātu pēctecību starp pirmsskolu un sākumskolu rakstītmācīšanā, izmantojama vienota metodiskā pieeja burtu rakstīšanā – rakstīšana pa elementiem, atceļot rakstāmpiederumu pēc elementa uzrakstīšanas un turpinot rakstīšanas kustību ar atceltu rakstāmpiederumu līdz punktam, no kura sāk rakstīt nākamo elementu, un izvairoties no vilkšanas divreiz pa vienu un to pašu līniju;
7. Sekmīgai rakstītprasmes apguvei veidojama sadarbība ar vecākiem, nodrošinot vienotu izpratni par to, kā bērns mācās rakstīt un kā šajā procesā varam viņam palīdzēt.

4. Rakstītmācīšanās sākumskolā

4.1. Kā atkārtot burtus? Vai 1. klasē izmantot iespiestos burtus?

Atnākot uz 1. klasi, lielai daļai bērnu jau ir zināma rakstīšanas pieredze – pirmsskolā viņi ir ne tikai sagatavojuši roku rakstīšanai un apguvuši burtu rakstīšanas tehniku, piemēram, iemācījušies rakstīt rakstīto burtu elementus un apvienot tos, attīstījuši ieradumu pareizi sēdēt pie galda, pareizi turēt rakstāmpiederumu un lapu, bet arī izmantojuši drukātos burtus, lai pierakstītu informāciju un veidotu pēc parauga vai patstāvīgi savus pirmos tekstus. Taču katram bērnam šī pieredze ir atšķirīga, tāpēc pirmais skolotāja uzdevums ir noskaidrot, ko zina, var, prot un spēj katrs bērns.

Lasītprasmes un rakstītprasmes pamatā ir burtu apguve, tāpēc 1. klasē darbs sākas ar bērnu izpratnes par burtu un skaņu atbilstību diagnosticēšanu un burtu atkārtošanu.

Šim nolūkam ieteicams piedāvāt spēles un problēmsituācijas (skatīt 14. attēlu) – problēmuzdevumi ir piemēroti gan tiem bērniem, kas pazīst burtus un jau prot lasīt, gan tiem, kas vēl tikai mācās.

<ul style="list-style-type: none"> • Cik burtu ir vārdā MARTA? Vai vari tos nosaukt? • Izpēti, vai tavā vārdā arī ir tādi burti! Cik burtu ir tavā vārdā? • Lasi Martas leļļu vārdus! ARTA RITA RUTA MARITA MARUTA • Saskaiti, cik dažādu burtu ir leļļu vārdos! Nosauc burtus, kas atkārtojas visos vārdos! 	<ul style="list-style-type: none"> • Ar kādu burtu sākas vārds ROBERTS? • Ar kādu burtu sākas tavs vārds? • Vai vārdā ROBERTS ir tava vārda pirmais burts? • Lasi vārdus, kas izveidoti no burtiem r, o, b, e, r, t, s! es te bet torte botes robs Berts
<ul style="list-style-type: none"> • Vēro burtus vārdā Ķekavā! Ar ko atšķiras a – ā, k – ķ? • Kurus no dotajiem burtu pāriem vari atrast teikumā? <i>Es dzīvoju Ķekavā, bet skolā iešu Rīgā.</i> <p>e – ē, k – ķ, i – ī, s – š, u – ū, l – ļ, a – ā</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Veido vārdus no sava vārda burtiem! • Ja vēl nepazīsti burtus, lūdz palīdzību skolotājam / skolotājai!
<ul style="list-style-type: none"> • Atrodi burtus, kuri ir vārdā PAULA, bet kuru nav vārdos ROBERTS un MARTA! • Salīdzini savu un solabiedra vārdu! Kuri burti jūsu vārdos ir vienādi un kuri – atšķirīgi? • Atrodi un izlasi vārdu virknē tos vārdus, kas sākas ar Paulas vārda pirmo burtu! <p>ritenisputnszīmulispenāliszēns</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nosauc piecus vārdus, kas sākas ar vārda PAULA pēdējo burtu! • Nosauc piecus vārdus, kas sākas ar vārda PAULA pirmspēdējo burtu! <p>papagaillismeitenepildspalva</p>
<p>Baiba Ēriks Rita Niks Inta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nosauc vārdu, ko var izveidot no bērnu vārdu pirmajiem burtiem! • Izlasi pirmo burtu katrā vārdā! Izlasi katra vārda pēdējo burtu! 	
<p> Pirms burta A liec savu spēles kauliņu! Ripini metamo kauliņu! Saskaiti punktus uz metamā kauliņa! Ej un nosauc burtam atbilstošo skaņu! Ja palīdzi draugam, savu spēles kauliņu pārlic par vienu lauciņu uz priekšu!</p>	

Burtu atkārtošana 1. klasē turpinās vienlaikus ar mācīšanos veidot rakstīto burtu savienojumus.

Lai mācītos savienot burtus, ir jāzina, kā tie rakstāmi, tāpēc 1. klasē rakstīto burtu sistemātiska atkārtošana ir obligāta.

Aplūkojot burta struktūru un demonstrējot, no kādiem elementiem tas sastāv un kā rakstāms, ieteicams balstīties uz esošajām bērnu zināšanām, noskaidrojot, kā viņi ir mācījušies šo burtu un/vai tam raksturīgos elementus rakstīt pirmsskolā. Tā kā iepriekš bērni lielākoties būs vingrinājušies rakstīt rakstītos burtus uz bezlīniju papīra, tad 1. klasē uzmanība pievēršama līniju iepazīšanai – pirms rakstīšanas ieteicams trīslīniju burtnīcā atrast tās līnijas, pa kurām tiks rakstīti mazie burti, un ar zīmuli tās iezīmēt (Andersone, Ptičkina, 2011).

Secība, kādā burti tiek atkārtoti, var būt atšķirīga, taču parasti tā tiek veidota, lai pēc iespējas ātrāk, apvienojot burtus, bērni varētu sākt rakstīt jēgpilnus vārdus un teikumus. Jārēķinās ar to, ka pirmās klases pirmajā pusgadā rakstīšanas tehniku jeb rakstīto burtu rakstīšanu un savienošana bērni vēl tikai apgūst, tāpēc viņi patstāvīgi rakstītiem burtiem spēj uzrakstīt tikai īsus vārdus un nelielus teikumus.

Rakstot rakstītiem burtiem, bērni vairāk domā par to, kā pareizi un glīti uzrakstīt, nevis par to, ko viņi raksta, tāpēc, lai saglabātu pirmsskolā iegūto pieredzi pierakstīt informāciju un pat veidot savu tekstu, 1. klasē ir ieteicams atļaut savu domu izteikšanai izmantot iespiestos burtus.

Tas nozīmē, ka 1. klasē paralēli tam, ka bērni mācās rakstīt rakstītiem burtiem, tas ir, pilnveido rakstīšanas tehniku, viņi izmanto arī iespiestos burtus sava teksta veidošanai. Skolotājam ieteicams pārrunāt ar bērniem, kādus burtus katrs rakstīs, lai novērstu situāciju, ka starp rakstītajiem burtiem tiek jaukti iespiedburti.

Gadījumā, ja šāda iespēja bērniem netiek nodrošināta, viņi koncentrējas uz rakstīšanas tehnikas apguvi, kļūstot par pierakstītājiem, un zaudē interesi un vajadzību izdomāt un sacerēt tekstus pašiem. Bez tam vajadzība pierakstīt informāciju bērniem ir arī citos mācību priekšmetos, tāpēc rakstīšana drukātiem burtiem 1. klasē būtu atbalstāma līdz brīdim, kad bērni jau spēj brīvi izmantot rakstītos burtus.

4.2. Kā mācīties savienot burtus?

Aprakstot burtu savienošana, turpmāk izmantoti Gitas Andersones un Ārijas Ptičkinas (2011) izstrādātajā metodiskajā līdzeklī "Sāksim rakstīt!" dotie ieteikumi, kuri balstās uz iepriekš aprakstīto metodisko pieeju – rakstīšanu pa elementiem, izvairoties no vilkšanas divreiz pa vienu un to pašu līniju, un diakritisko zīmju (garumzīmju, mīkstinājuma zīmju), kā arī burta svītriņu, piemēram, burtiem *f*, *t*, salikšanu burtu rakstīšanas laikā.

1. Tiem mazajiem burtiem, kuri beidzas ar lociņu vai vilnīti (*a, ā, c, č, d, e, ē, h, i, ī, k, ķ, l, ļ, m, n, ņ, p, r, t, u, u, z, ž*), kā arī cilpu burtiem uz leju (*g, ģ, j*), nākamo burtu pievieno, vai nu tieši uz to pārejot (*tē, cē, žē, jē* u.c.), vai arī pierakstot klāt (*tī, cū, za, ju* u.c.) (skatīt 15. attēlu).

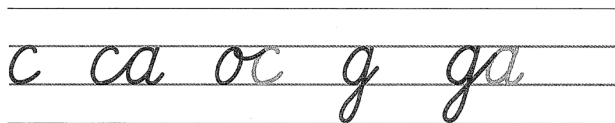
Bērņa uzmanība jāpievērš tam, ka pirms rakstīšanas tālāk iepriekš uzrakstītais burts "jāsakārto" (*t, ž, j, l* u.c.) un tikai tad jāturpina rakstīšana. Ja nākamo burtu pievieno, to pierakstot klāt iepriekšējam burtam, tad tā vilnītīm vai lociņam ir jābūt pietiekami plašam.

15. attēls. Mazo burtu, kuri beidzas ar lociņu vai vilnīti, savienošana. (Andersone, Ptičkina, 2011, 16)

Līdzīgi pievieno burtus tiem mazajiem burtiem, kas beidzas ar cilpiņu (*o, v, b, f*). Lai šiem burtiem pievienotu *e*, cilpiņa jāpavirza daudz zemāk nekā citos gadījumos (skatīt 16. attēlu).

16. attēls. Mazo burtu, kuri beidzas ar cilpiņu, savienošana ar citiem burtiem. (Andersone, Ptičkina, 2011, 16)

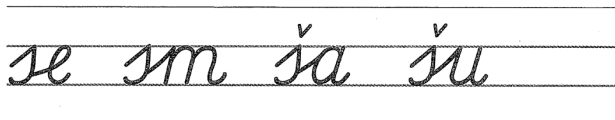
2. Lai savienotu ovālu un pusovālu ar otru ovālu vai pusovālu, ir jāizmanto tikko manāma palīgsvītriņa, ko veido, ar rakstāmo [rakstāmpiederumu] tikai nedaudz pieskaroties papīram. Palīgsvītriņai ir jāvirzās uz to vietu, no kurienes sāk rakstīt otro burtu (skatīt 17. attēlu).

17. attēls. Ovāla vai pusovāla burta savienošana ar otru ovālu vai pusovālu.

(Andersone, Ptičkina, 2011, 17)

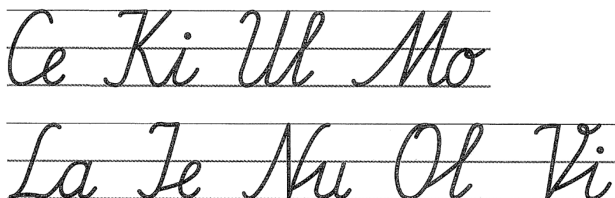
3. Lai pie s un š pievienotu citus burtus, atņem rakstāmo [rakstāmpiederumu] un ar palīgsvītriņu piesaista nākamo burtu (skatīt 18. attēlu).

18. attēls. Mazo burtu s, š savienošana ar citiem burtiem.

(Andersone, Ptičkina, 2011, 17)

4. Pie lielajiem burtiem A, Ā, C, Č, E, Ē, H, K, Ķ, L, Ļ, M, R, U, Ū, Ž, Ž, kas beidzas ar lociņu vai vilnīti, ir ērti pievienot visus mazos burtus. Pie pārējiem lielajiem burtiem – B, D, F, G, Ģ, I, Ī, J, N, Ņ, O, P, R, S, Š, T, V – mazos burtus pievieno ar īsāku vai garāku palīgsvītriņu (skatīt 19. attēlu).

19. attēls. Lielo burtu savienošana ar mazajiem.

(Andersone, Ptičkina, 2011, 17)

4.3. Kā mācīties norakstīt un pārbaudīt norakstīto?

1. klasē viens no biežāk izmantotajiem veidiem rakstīšanas tehnikas un pareizrakstības prasmju nostiprināšanai ir noraksts (IZM, 2004). Sākumā skolēni mācās norakstīt rakstītiem burtiem rakstītu vārdu vai teikumu, pēc tam – iespiestiem burtiem rakstītu tekstu, tad noraksta, aizpildot tukšās vietas un sakārtojot vārdus pareizā secībā. Prasme norakstīt nerodas bērniem pati no sevis, tāpēc tā ir īpaši jā mācās.

Kādi nosacījumi ir jāievēro, mācot bērniem norakstīt tekstu?

- Norakstīšanai jādod neliels fragments, lai bērns norakstot spētu saglabāt uzmanību un lai viņa roka rakstīšanas laikā nenogurtu. 1. klasē, kad skolēni mācās savienot burtus vārdā, tie ir daži vārdi, vārdu savienojumi vai īss teikums.
- Teksts (1. klasē – vārdi, vārdu savienojumi, īsi teikumi) pirms norakstīšanas kopīgi jāizpēta, lai bērni paši pievērstu uzmanību gan burtu savienošanai, gan vārdu un teikumu pareizrakstībai. Jāpaskaidro burtu savienojumu veidošana, kā arī jāpārlicinās, ka bērni saprot norakstāmā teksta saturu – vai viņi tajā zina visu vārdu nozīmes. Ja raksta teikumu, tad jāpārrunā, ar kādu burtu sākas teikums un kāda pieturzīme ir liekama teikuma beigās, jāpārbauda, vai teikumā ir vēl kāds vārds, kas rakstāms ar lielo burtu. Var atrast un izlasīt garāko vārdu teikumā, saskaitīt, cik šajā vārdā ir burtu, cik garumzīmju, mīkstīnājuma zīmju. Katrs bērns var atrast vārdu, kas, viņaprāt, ir vissarežģītākais teikumā, un izpētīt to.
- Lai orientētu skolēnus uz to, ka jāraksta uzreiz vesels vārds un teikums, nevis pa vienam burtam un zilbei, skolotājs demonstrē, skaļi runājot līdzī, kā viņš raksta vārdu, sadalot to skaņās un pierakstot katrai skaņai atbilstošo burtu. Rakstīšana veselīgiem vārdiem, rakstīšanas laikā sadalot to skaņās, ir pamats pareizrakstības prasmju apguvei, tāpēc skolotājs rosina skolēnus rakstot čukstus runāt līdzī.

4. Sākumā, kamēr skolēni vēl tikai mācās norakstīt, ieteicams to darīt klasē, lai skolotājs varētu sekot pareizai norakstīšanas tehnikai. Jāuzmanās, lai norakstīšanas vingrinājumus skolēni neveiktu mehāniski, norakstot satūriski neizprastu, no rakstīšanas tehniskās puses un pareizrakstības viedokļa neizanalizētu tekstu.
5. Jau veicot pirmos norakstus, bērni mudināmi rakstīt glīti un salasāmi. Iespējams, ne visiem skolēniem uzreiz izdosies pareizi līnijās uzrakstīt precīzas burtu formas, un katra bērna prasmes rakstīt glīti un salasāmi attīstība būs individuāla, taču glītai rakstīšanai bērnu izpratnē jāklūst par tikpat lielu vērtību kā pareizai rakstīšanai.

Kā bērns pats var novērtēt savu rakstīto?

Novērtē savu rokrakstu! Aplīšos iezīmē atbilstošas sejiņas! 😊 😞 😐

Pasvītro visglītāk uzrakstītos burtus!

Pasvītro burtus, kas ir vislīdzīgākie paraugam!

Novērtē savu rokrakstu! Ja burti uzrakstīti glīti, tad aplīti iekrāso zaļi! Ja tev vēl jā mācās glīti rakstīt, tad aplīti iekrāso dzeltenu!

(Mickeviča, Fekļistova, Zariņa, Krastiņa, Valdmane, Vaivade, 2020b)

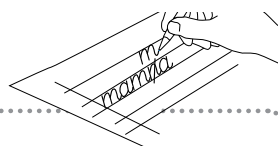
Pēc tam, kad teksts ir norakstīts, tas ir jāpārbauda. 1. klases skolēni vēl neprot salīdzināt savu norakstīto tekstu un paraugā doto, taču viņi to var mācīties, atbildot uz konkrētiem jautājumiem, piemēram, cik vārdu ir dotajā teikumā un cik vārdu ir tavā teikumā, cik garumzīmju ir parauga otrajā vārdā un cik garumzīmju ir tava teikuma otrajā vārdā, cik burtu ir paraugā dotā teikuma pēdējā vārdā un cik burtu ir tava teikuma pēdējā vārdā utt.

Bērnam ir jāveido izpratne par to, ka rakstot var kļūdīties, un jā māca glīti nosvītrot un uzrakstīt pareizi (skatīt 20. attēlu).

- **Pasvītro kļūdas!**
- **Ja esi kļūdījies, labo!**

Atceries un ievēro!

Ja kļūdies, glīti nosvītro! Uzraksti pareizi virs nosvītrotā!

20. attēls. Kā glīti izlabot kļūdas rakstītajā.

(Mickeviča, Fekļistova, Zariņa, Krastiņa, Valdmane, Vaivade, 2020b)

4.4. Kādas burtnīcas izvēlēties, kādus uzrakstus uz tām izvietot un kā izkārtot rakstu darbus?

Ražotāji piedāvā plašu līniju burtnīcu klāstu, savukārt nedz pamatizglītības standartā (MK, 2018), nedz latviešu valodas mācību programmā (VISC, 2019) nav noteikts izmantojamais līniju burtnīcu veids. Skolotāju atbalstam izdotajos metodiskajos materiālos (piemēram, LVA, 2020; VISC, 2014) ir ieteikts:

- 1. un 2. klasē izmantot trīslīniju sistēmas burtnīcas ar 7 mm atstarpi;
- 3. klasē izmantot līniju burtnīcas ar 10 mm atstarpi ar vidū punktētu līniju;
- 4. klasē izmantot līniju burtnīcas ar 10 mm atstarpi;
- sākot ar 5. klasi, izmantot līniju burtnīcas ar 7 mm atstarpi ("parastā līniju burtnīca").

Tā kā metodiskajiem materiāliem ir ieteikuma raksturs, izvēle, kādās burtnīcās rakstīt, ir skolotāju ziņā. Skolotāja pieņemtajam lēmumam, kādās burtnīcās rakstīt, ir jābūt metodiski pamatotam un balstītam bērnu vecumposma un individuālo attīstības īpatnību izpratnē, tāpēc vislabāk ir, ja katrā izglītības iestādē šādu lēmumu, savstarpēji vienojoties, pieņem valodu mācību jomas skolotāji, un tas tiek nostiprināts izglītības iestādes izdotajā kārtībā par rakstu darbu izstrādi un noformēšanu.

Veidojot vienotu pieeju līniju burtnīcu veidu izvēlei, izglītības iestādei jāņem vērā, ka

- 1. klasē bērniem turpina attīstīties sīkā motorika, redzes uztvere, viņi vēl tikai apgūst burtu rakstīšanai un savienošanai nepieciešamās kustības, līdz ar to šajā vecumposmā bērniem ir vieglāk rakstīt lielus burtus, tāpēc pamatota ir izvēle izmantot trislīniju sistēmas burtnīcu, kurā mazā burtu augstums ir 7 mm;
- 2. klasē daudzi bērni rakstot sāk samazināt burtus. Šādā situācijā ir ieteicams mainīt burtnīcas, pārejot uz līniju burtnīcām ar 10 mm atstarpi ar vidū punktētu līniju. Visticamāk, visi skolēni vienlaicīgi nebūs gatavi sākt rakstīt šaurākās līnijās, tāpēc pāreja uz jaunu burtnīcu veidu var notikt pakāpeniski – katram bērnam savā laikā, kad viņš tam ir gatavs. Būtiski izskaidrot skolēniem, ka cilvēku rokraksti ir dažādi – vieni raksta ar lieliem burtiem, citi – ar mazākiem. Kad kļūst grūti rakstīt lieliem burtiem un gribas rakstīt mazākiem, var mainīt burtnīcu. Priekšlikumu mainīt burtnīcu var izteikt gan skolotājs, gan arī skolēns pats, bet lēmumu ieteicams pieņemt kopīgi, pamatojot to ar piemēriem no skolēna veiktajiem rakstu darbiem. Vecāki savlaicīgi jāpabrīdina, ka mācību gada laikā var tikt mainītas līniju burtnīcas, tāpēc tās ieteicams iegādāties pēc nepieciešamības;
- 3. klasē piemērotākās ir burtnīcas ar 10 mm atstarpi ar vidū punktētu līniju. Šajās burtnīcās mazā burtu augstums ir 5 milimetri un ir dots orientieris – punktētā līnija – mazā burtu augstuma ievērošanai. Ja skolēni rakstot sāk samazināt burtu lielumu, var piedāvāt viņiem pāriet uz līniju burtnīcu ar 10 mm atstarpi (bez punktētās līnijas). Arī 3. klasē šī pāreja var notikt individuāli katram bērnam pēc nepieciešamības;
- ja 3. klasē skolotājs ievēro, ka skolēniem ir vieglāk rakstīt maziem burtiem, tad 4. klasē var izmantot līniju burtnīcu ar 7 mm atstarpi (“parasto līniju burtnīcu”).

Izglītības iestādes izdotajā kārtībā par rakstu darbu izstrādi un noformēšanu vēlams iekļaut arī informāciju par to, kā tiek veidoti uzraksti uz burtnīcām un kas to dara. 1. klases sākumā ieteicams, ka uz burtnīcas raksta skolotājs, jo tas ir labs paraugs un arī skolēns vēl patstāvīgi nespēj uz savas burtnīcas glīti uzrakstīt. Kad skolēni ir apguvuši prasmi rakstīt rakstītiem burtiem raiti, viņi sāk mācīties rakstīt uz burtnīcas pēc parauga. Šajā posmā (un tas var turpināties arī 2. un pat 3. klasē) ir svarīgi, ka tas tiek darīts kopā ar skolotāju, skolotājam skaļi komentējot rakstīto.

Diskutējams ir jautājums par vecāku iesaisti burtnīcu uzrakstu rakstīšanā, un šajā jomā izglītības iestādēs ir uzkrāta dažāda pieredze: vecāki raksta uz burtnīcas pēc skolotājas dotā parauga, vecāki uz burtnīcu vākiem raksta (vai uzlīmē) bērna vārdu un uzvārdu, vecāki uzraksta nepieciešamo informāciju datorrakstā un uzlīmē to uz burtnīcas vāka. Pieņemot lēmumu iesaistīt vecākus burtnīcu uzrakstu veidošanā, skolotājam ir jābūt pārliecinātam, ka visiem bērniem būs pieejams vecāku atbalsts, kā arī sākotnēji jādod paraugs un jāizskaidro, kas no vecākiem tiek sagaidīts. Jāizvērtē arī burtnīcu uzrakstu veidošanas datorrakstā lietderība.

Burtnīcu veidu, uzrakstu uz burtnīcām un darbu iekārtojuma paraugi doti 4. pielikumā.

Izmantotā literatūra

- Andersone, G., Arājs, R., Drulle, V., Ikaļe, I., Krastiņa, E., & Volāne, E. (2011). *Raibā pasaule. 6 gadi. Mana grāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Andersone, G., Ptičkina, Ā. (2011). *Sāksim rakstīt*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Anspoka, Z., Birzgale, E., Dzērve, I., Gribuste, E., Helmane, I., Leite, I. (2011a). *Sākam mācīties. Pirmā grāmata*. Rīga: Lielvārds.
- Anspoka, Z., Birzgale, E., Dzērve, I., Gribuste, E., Helmane, I., Leite, I. (2011b). *Sākam mācīties. Otrā grāmata*. Rīga: Lielvārds.
- Baltiņš, M., Druviete, I. (2017). *Ceļavējš cilvēku ciltij*. Rīga: LVA.
- Brice, B. (2007). *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: RAKA.
- Brice, B. (2017). *Visi desmit spēlētājas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Byington, T.A., Kim, Y. (2016). Jump-Starting Preschoolers' Emergent Literacy: The Entomologist Tool Kit. *The Reading Teacher*, 70(5), 601–604.
- Byington, T.A., Kim, Y. (2017). Promoting Preschoolers' Emergent Writing. *Young Children*, 72 (5).
- Geka, S. (2007). *Konstruktīvi vingrinājumi*. Rīga: Izglītības soļi.
- Geka, S. (2012). *Konstruktīvi zīmēšanas vingrinājumi*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Geka, S. (2017). *Rotaļas ar līnijām*. Rīga: RAKA.
- Graham, S., Harris, K.R. (2019). EvidenceBased Practices in Writing. In Graham, S., MacArthur, C.A., & Michael, H (Ed.). *Best practices in writing instruction*, 3–28. Guildford Press.
- IZM. (2004). *Mācību process: Latviešu valoda*. Mācību priekšmetu standartu komplekts.
- Mickeviča, S., Fekļistova, M., Zariņa, S., Krastiņa, L., Valdmāne, L., Vaivade, V. (2020a). *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 1. klase*. Rīga: LVA.
- Mickeviča, S., Fekļistova, M., Zariņa, S., Krastiņa, L., Valdmāne, L., Vaivade, V. (2020b). *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 1. klase. Darba burtnīca*. Rīga: LVA.
- Mickeviča, S., Zariņa, S., Krastiņa, L., Valdmāne, L., Vaivade, V. (2022). *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 2. klase. I daļa*. Rīga: LVA.
- Miller, L. (2001). Shaping early childhood through the literacy curriculum. *Early Years*, 21(2), 107–116.
- Teika, M. (2010). Roku vingrinājumi pašiem mazākajiem. *Ideju krātuve pirmsskolai 2. Rotaļnodarbības 2–5 gadus veciem bērniem*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Paegle, Dz., Villersušs, V. (1997). *Glītrakstīšana: metodiskie ieteikumi sākumskolas skolotājiem*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Ptičkina, Ā. (1997). *Kā mācīsim bērnus lasīt un rakstīt*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Santos, A.I. (2015). Between Preschool and Primary Education—Reading and Writing from the Perspective of Preschool and Primary Teachers. *International Education Studies*, 8 (11), 211-218.

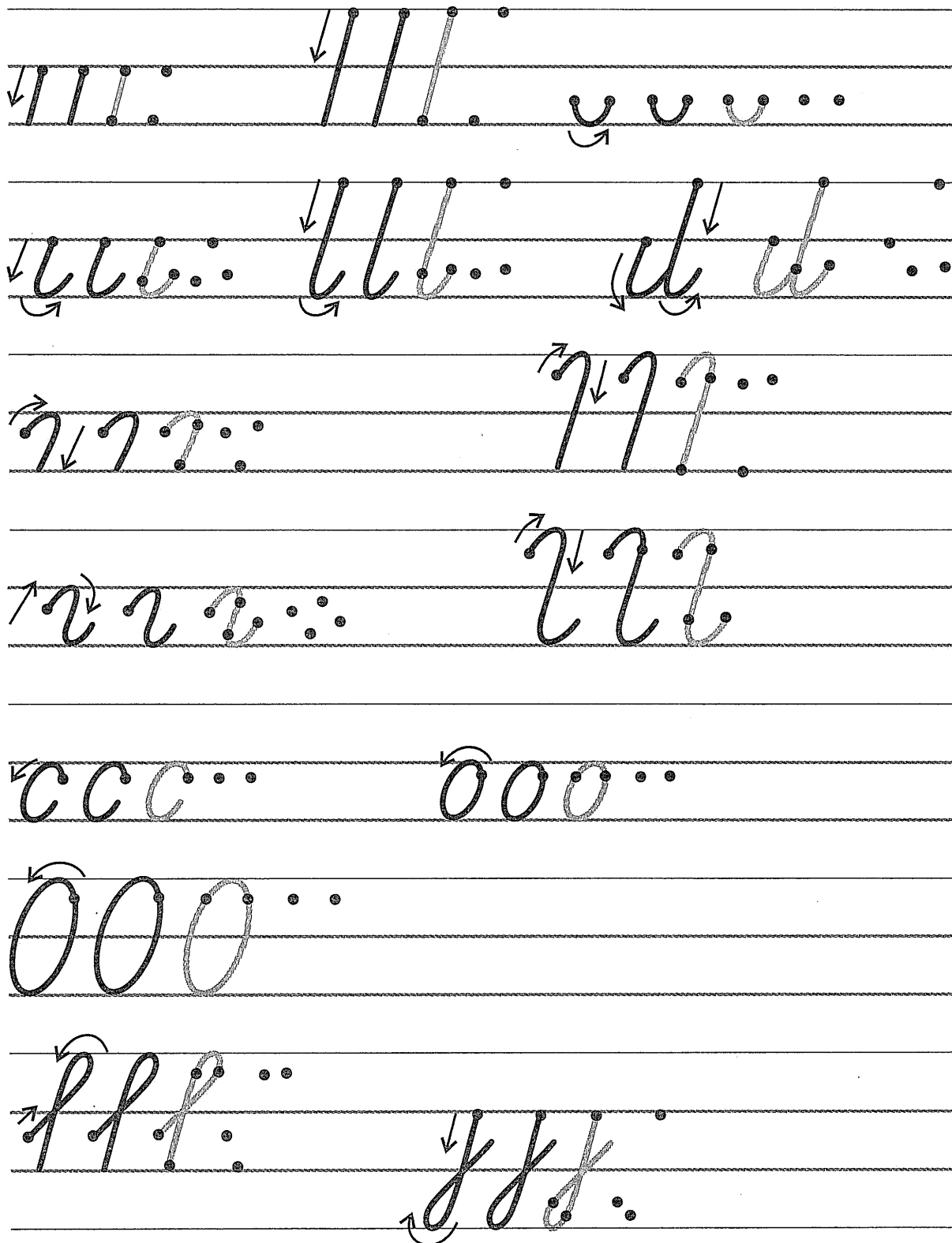
Publikācijas internetā

- LVA. (2020). *Runas darbības veidi. Sāksim rakstīt! LVA metodikas skolas izdevums latviešu valodas skolotājiem diasporā* [skatīts 21.11.2022.]. Pieejams: <https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2020/03/PUPA2020-1.pdf>
- MK. (2018a). *Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem* [skatīts 10.11.2022.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>
- MK. (2018b). *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem* [skatīts 12.09.2022.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>
- VI. (2017). *Vadlīnijas bērnu mēbelēm pirmsskolas izglītības iestādēs un bērnu uzraudzības pakalpojumu vietās* [skatīts 10.11.2022.]. Pieejams: https://www.vi.gov.lv/sites/vi/files/content/documents/vl_sabves_29_ergonomikas20vadlinijas20pirmsskolam_v21.pdf
- VISC. (2019). *Latviešu valoda 1.–9. klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs* [skatīts 21.11.2022.]. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/318>
- VISC. (2016). *Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai* [skatīts 09.11.2022.]. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf
- VISC. (2018). *Pirmsskolas mācību programma* [skatīts 12.12.2022.]. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
- VISC. (2010). *Rakstītprasmes mācība sešgadīgiem bērniem* [skatīts 16.10.2022.]. Pieejams: <https://www.cirkulis.lv/wp-content/uploads/darbi/rakstiprasmes-maciba-sesgadigiem-berniem-viscviscgovlvvispizglitibasatursdokumentimetmat20101011.pdf>
- VISC. (2014). *Vienota runas un rakstu sistēma pamatizglītības 1.–4. klasē. Metodiskie ieteikumi skolotājiem* [skatīts 17.10.2022.]. Pieejams: http://www.viss.lv/dati/kkmv/doc/Vien_run_rakst_sist_1_4_klasei.pdf

PIELIKUMI

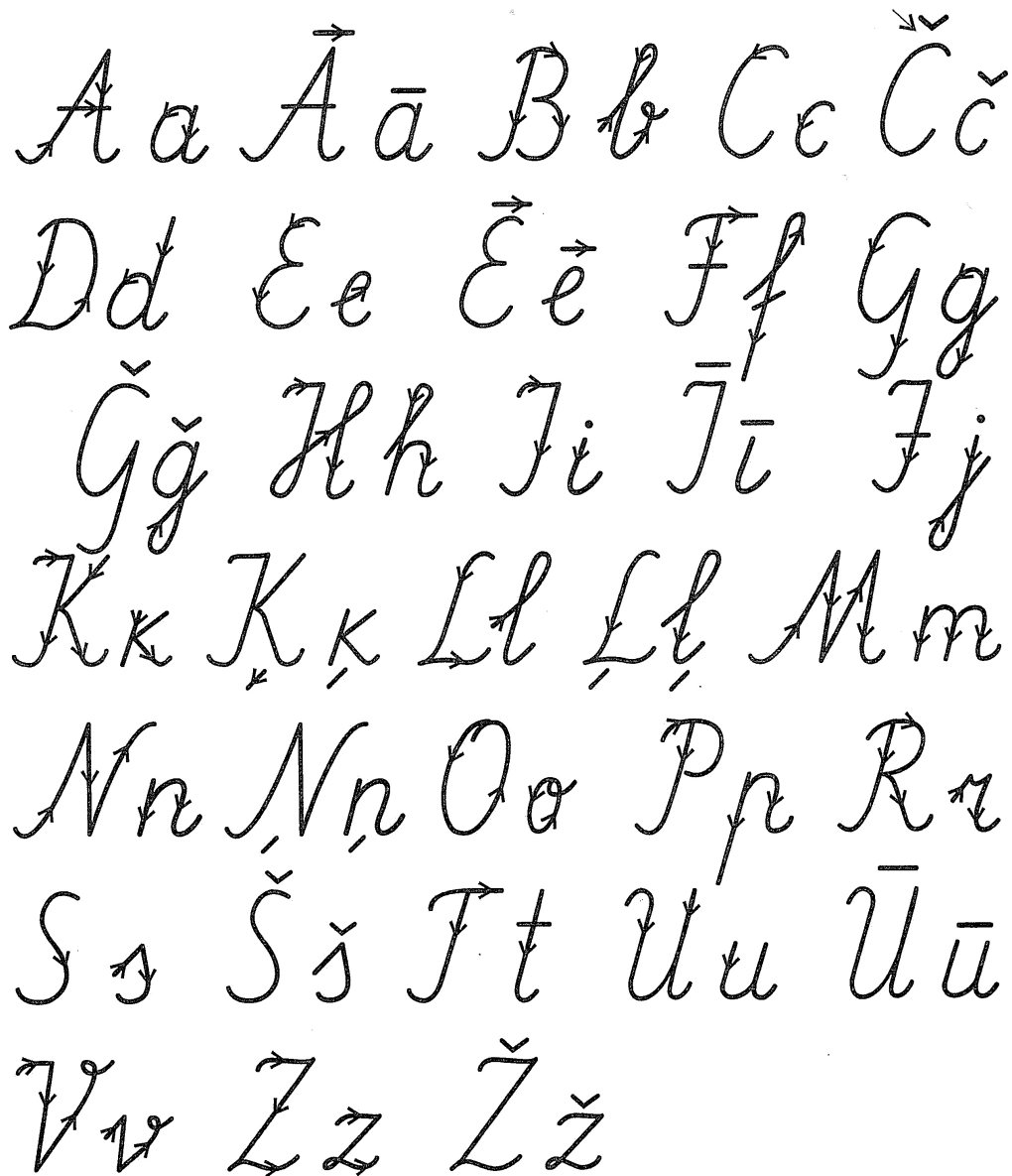
1. pielikums

Burtu elementu paraugi (Andersone, Ptičkina, 2019)

2. pielikums

Rakstīto burtu paraugs: burtu rakstīšanas virziens (Mickeviča, Zariņa, Krastiņa, Valdmane, Vaivade, 2022)

Ciparu rakstīšanas paraugs (Anspoka, Birzgale, Dzērve, Gribuste, Helmane, Leite, 2011ab)

4. pielikums

Burtnīcu veidi

Klase	1. un 2. klase	3. klase	4. klase	Sākot ar 5. klasi
Burtnīcu veidi	Trīslīniju sistēmas burtnīcas ar 7 mm atstarpi ¹ .	Līniju burtnīcas ar 10 mm atstarpi ar vidū punktētu līniju ² .	Līniju burtnīcas ar 10 mm atstarpi ³ .	Līniju burtnīcas ar 7 mm atstarpi ("parastā līniju burtnīca").

(VISC, 2014)

¹ Ja bērni rakstot sāk samazināt burtus, ieteicams pāriet uz 3. klases burtnīcu.

² Ja bērni rakstot sāk samazināt burtus, ieteicams pāriet uz 4. klases burtnīcu.

³ Ja bērni rakstot samazina burtus, ieteicams pāriet uz līniju burtnīcām ar 7 mm atstarpi ("parastā līniju burtnīca").

Uzraksti uz burtnīcām

Prasības uzrakstiem	Uzrakstu piemēri
<ol style="list-style-type: none"> līnija – skolas nosaukums (ģenitīvā), līnija – norāde par klasi, līnija – skolēna vārds, uzvārds (ģenitīvā), līnija – burtnīcas veida un mācību priekšmeta norāde (lokativā), līnija – mācību gadu saīsināta norāde. 	<p><i>Ezīšu 2. pamatskolas 1.a klases skolnieka (-nieces) Jura Vītola (Ineses Vītolas) rakstu darbi latviešu valodā 2022./2023.m.g.</i></p>

(VISC, 2014)

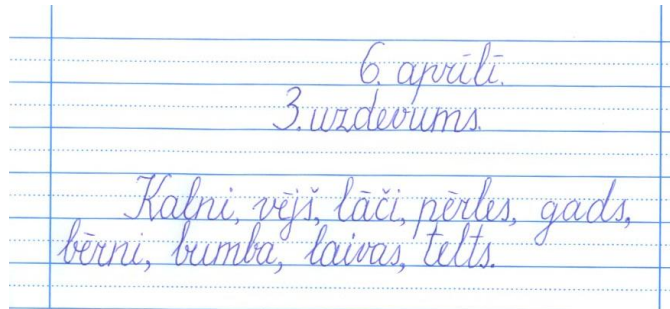
Darbu iekārtojums latviešu valodas burtnīcās

Latviešu valodā skolēni

- 1. un 2. klasē raksta trīslīniju sistēmas burtnīcas pirmajā līnijkopā, burtnīcas lapu aizpildot līdz pēdējai līnijkopai, bet burtnīcas 1. lapā – sāk rakstīt otrajā līnijkopā;
- 3. un 4. klasē raksta, atstājot no augšas 1 līniju brīvu, bet burtnīcas 1. lapā – sāk rakstīt uz 4. līnijas;
- burtnīcas ārējo malu apmēram 2,5 cm un iekšējo malu apmēram 1 cm platumā atstāj brīvas;
- 1. un 2. klasē starp darbiem atstāj brīvu vienu līnijkopu; 3. un 4. klasē starp rakstu darbiem atstāj divas brīvas līnijas;
- rakstu darbu burtnīcā konkrētajā dienā datumu raksta vienu reizi;
- no datuma nākamajā līnijkopā pa vidu tiek rakstīts rakstu darba virsraksts vai uzdevuma numurs;
- rakstu darba virsrakstu vai uzdevuma numuru raksta lapas vidū;
- starp datumu un virsrakstu vai uzdevuma numuru neatstāj brīvu līnijkopu;
- aiz virsraksta vai uzdevuma numura 1 līnijkopu atstāj brīvu un ar atkāpi raksta uzdevuma tekstu.

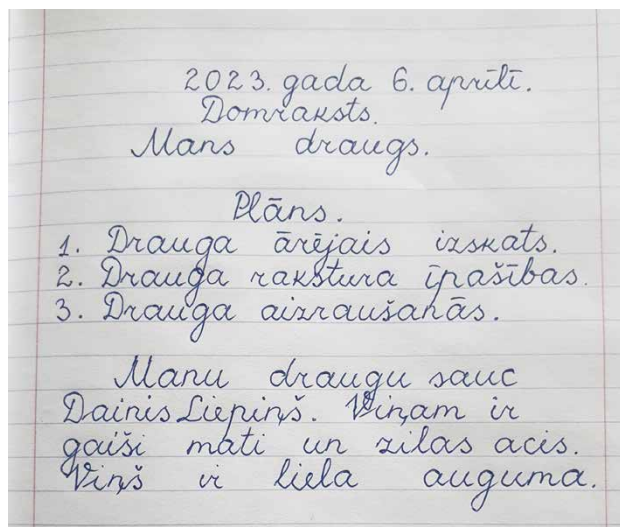
1. klases pirmajā pusgadā, kamēr bērni nav nostiprinājuši prasmi rakstīt rakstītiem burtiem, datumu burtnīcās neraksta.

1. klases otrajā pusgadā, 2. un 3. klasē raksta tikai datumu un mēnesi (skatīt 1. attēlu).

1. attēls. Rakstu darbu iekārtojums 1., 2. un 3. klases burtnīcās.
(VISC, 2014)

Sākot no 4. klases, burtnīcās raksta jau gadu, datumu un mēnesi (skatīt 2. attēlu).

2. attēls. Rakstu darbu iekārtojums 4. klases burtnīcās.
(VISC, 2014)

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ